

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Dokumentace restaurátorského

průzkumu a zásahu

**Restaurování části nástěnné malby s motivem
„Svatba v Káni Galilejské“ v prvním patře měšťanského
domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích**

Veronika Smutná

Vedoucí práce: MgA. Zuzana Wichterlová

Konzultant: Mgr. Zdena Míchalová Ph.D., Mgr. Petra Hečková Ph.D.

Oponent: Mgr. Jiří Bláha

Bakalářská práce

2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Veronika Smutná
Osobní číslo:	R17007
Studijní program:	B8206 Výtvarná umění
Studijní obor:	Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita
Téma práce:	Restaurování části nástěnné malby s motivem Svatba v Káni Galilejské v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích
Zadávací katedra:	Ateliér restaurování malby a sgrafita

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce je prací, ve které studentka dokládá, že je schopna samostatně provést komplexní restaurátorský zákrok. Veronice Smutné byl přidělen úsek figurální malby na východní stěně hodovního sálu v prvním patře domu čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích. Sál je zdoben na všech stěnách malbami patrně z 60. let 16. století. Do iluzivních architektonických rámců je vsazeno sedm výjevů s tématy Kristových podobností a zázraků.

Malba je silně poškozená peky a od rozvodů elektroinstalace a dalších stavebních úprav. Omítka je na mnoha místech oddělena od stěny, druhotné tmely esteticky ani technicky nevyhovují.

Studentka má za úkol provést restaurátorský průzkum. Ten bude zacílený na původní grafické předlohy, historický vývoj díla, včetně studia restaurátorských dokumentací z předešlých zásahů. Dále bude proveden průzkum původní techniky a stavu omítek i maleb. V rozšířené kapitole se studentka bude zabývat dohledáním verzí grafických předloh s námětem Svatba v Káni Galilejské v záalpské oblasti. Studentka srovná zobrazení námětu před vydáním Lutherovy bible a po jejím vydání. V závěru restaurátorského průzkumu budou vyhodnocena všechna zjištění provedená in situ, stejně jako laboratorní průzkumy. Studentka musí být schopna obhájit koncepci zvoleného postupu.

Následně provede komplexní restaurátorský zásah. V rámci zásahu provede rozsáhlou injektáž a výměnu všech nevyhovujících druhotných tmelů. Při opětovném tmelení bude kladen důraz na precizní napojení a strukturu povrchu. Průběh restaurátorských prací a zejména míra a způsob provedení retuší a rekonstrukcí budou konzultovány s vedoucím práce, se zástupcem investora a se zástupci ústředního pracoviště NPÚ.

Nedílnou součástí bakalářské práce je vyhotovení restaurátorské dokumentace přiděleného úseku malby. Tato dokumentace musí obsahovat všechny nezbytné údaje a kapitoly.

Po formální stránce dodrží studentka pravidla psaní bakalářských prací, stanovená na FR UPa. Bakalářská práce bude nejpozději 30 dnů před termínem odevzdání poslána ke konzultaci vedoucímu práce a konzultantovi teoretické části.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Doporučená základní literatura:

- HOŠEK, Jiří; MUK, Jan. *Omítky historických staveb*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-23349-x.
- MORA, Paolo; MORA, Laura; PHILIPPOT, Paul. *Conservation of Wall Paintings*. London: ICCROM, 1984. ISBN 0-408-10812-6.
- SLÁNSKÝ, Bohuslav. *Technika malby I a II*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-610-x.
- VANĚČEK, Ivan. *Nástěnné malby*. Praha: STOP, 2000. ISBN 80-902668-3-5.
- ZELINGER, Jiří; kol. *Chemie v práci konzervátora a restaurátora*. Praha: Academia, 1987.
- Pro dohledávání grafických předloh studentka užije dostupné internetové databáze, např. www.bildindex.de, www.britishmuseum.org, diglib.hab.de atp.

Studentka dohledá a použije i další literaturu potřebnou ke zdárnému dokončení práce.

Vedoucí bakalářské práce: **MgA. Zuzana Wichterlová**
Ateliér restaurování malby a sgrafita

Datum zadání bakalářské práce: **15. listopadu 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **24. srpna 2021**

L.S.

Mgr. BcA. Radomír Slovík
děkan

Mgr. art. Jan Vojtěchovský, Ph.D.
vedoucí ateliéru

Prohlašuji:

Práci s názvem **Restaurování části nástěnné malby s motivem „Svatba v Káni Galilejské“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích** jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice a v tištěné verzi v knihovně Fakulty restaurování v Litomyšli.

V Litomyšli dne

.....

Veronika Smutná

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí práce MgA. Zuzaně Wichterlové, především za vstřícné vedení, odborné rady při restaurování v terénu, trpělivost a za čas, který mi věnovala. Mé poděkování patří také asistentce MgA. Anežce Holečkové za velkou ochotu a pomoc při restaurování a za cenné rady. Současně bych chtěla poděkovat vedoucímu ateliéru Mgr. art. Janu Vojtěchovskému, Ph.D. za podnětné rady a pomoc během studia.

Ráda bych tímto poděkovala také všem odborným poradcům Mgr. et MgA. Janě Waisserové, Mgr. Zdeňce Míchalové, Ph.D., Mgr. Petře Hečkové, Ph.D. za pomoc při získávání potřebných podkladů k tématu.

Poděkování patří i mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

Název

Restaurování části nástěnné malby s motivem „Svatba v Káni Galilejské“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích

Anotace

Tato bakalářská práce je dokumentací restaurátorského průzkumu a komplexního restaurátorského zásahu provedeného v levé polovině úseku *Svatba v Káni Galilejské*. Nástěnná malba se společně s dalšími malbami nachází v sálu prvního patra měšťanského domu čp. 480 ve Slavonicích. Zásah byl zacílen především na provedení rozsáhlé injektáže a výměnu všech nevyhovujících druhotných tmelů. Fotografická a grafická dokumentace postupu práce je součástí příloh.

Uměleckohistorický průzkum je zpracován na základě dostupných historických materiálů zahrnujících především restaurátorské dokumentace z předešlých zásahů a studium historie nástěnných maleb. V průběhu historického výzkumu došlo k rozšíření bádání o nové informace týkající se významné osobnosti tehdejšího majitele domu.

Rozšířená část bakalářské práce je zacílena na původní grafické předlohy a její varianty s motivem *Svatba v Káni Galilejské*. Tyto poznatky jsou umístěné v uměleckohistorické části práce.

Klíčová slova

Slavonice, renesance, grafické předlohy, Hans Brosamer, Wolfgang Kappler, Hauspostille, luteránství, restaurování, tmelení

Title

Restoration of a part of a wall painting with the theme of The Wedding at Cana, on the first floor of burgher's house situated on the náměstí Míru square No. 480, Slavonice.

Annotation

This bachelor's thesis is documentation of the restoration survey and of a complex restoration intervention carried out on the left half of the wall painting with the theme of The Wedding at Cana. The wall painting together with other paintings, are located in a hall on the first floor of burgher's house No. 480 in Slavonice. The restoration was aimed primarily at carrying out extensive grouting and at replacement of all inconvenient secondary cements. Photographic and graphic documentation of the work process is included in appendices.

Artistic-historical research is based on available historical materials, including mainly restoration documentation from previous interventions and the study of the history of wall paintings. In the course of historical research, this thesis was expanded by new information regarding the owner of the house who was an important figure of that time.

The extended part of the bachelor's thesis is focused on the original graphic prints and its variations with the motif of The Wedding at Cana. These findings are located in the artistic-historical part of the work.

Keywords

Slavonice, Renaissance, graphic prints, Hans Brosamer, Wolfgang Kappler, *Hauspostille*, Lutheranism, restoration, cementation

Obsah

1	Základní údaje	10
1.1	Lokalizace památky	10
1.2	Údaje o památce.....	10
1.3	Údaje o akci	11
1.4	Údaje o dokumentaci.....	11
2	Úvod.....	13
3	Průzkum díla.....	15
3.1	Umělecko-historický průzkum.....	15
3.1.1	Popis objektu a místnosti	16
3.1.2	Historie objektu a díla	17
3.1.3	Popis nástěnné výzdoby.....	21
3.1.4	Předlohy a analogie díla	23
3.1.5	Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy	27
3.2	Restaurátorský průzkum.....	29
3.2.1	Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle	29
3.2.2	Vizuální průzkum v ostrém bočním nasvícení	30
3.2.3	Průzkum pomocí UV fluorescenční fotografie	30
3.2.4	Perkusní průzkum (poklepem)	30
3.2.5	Sondážní průzkum druhotných tmelů.....	31
3.3	Chemicko-technologický průzkum.....	31
3.3.1	Konkrétní cíle průzkumu	31
3.3.2	Výsledky chemicko-technologického průzkumu.....	32
3.4	Vyhodnocení průzkumu	33
3.4.1	Popis a historický vývoj objektu.....	33
	Popis díla a jeho ikonografie.....	33

Historický vývoj díla	34
- <i>Původní technika díla</i>	34
<i>Druhotné vrstvy</i>	34
<i>Stav díla a jeho příčiny</i>	35
4 Zkoušky technologií a materiálů	37
5 Návrh restaurátorského zákroku.....	38
5.1 Návrh koncepce restaurování	38
5.2 Návrh postupu restaurátorských prací	38
6 Dokumentace restaurátorského zásahu	40
6.1 Postup restaurátorských prací.....	40
6.1.1 Odstranění nepůvodních tmelů	40
6.1.2 Strukturální konsolidace defektů	40
6.1.3 Hloubková konsolidace omítkové vrstvy	40
6.1.4 Tmelení	41
6.1.5 Vápenný nátěr	41
6.1.6 Retuše a rekonstrukce	42
6.2 Seznam použitých materiálů.....	42
6.3 Doporučený režim památky.....	43
6.4 Nová zjištění o památce	43
7 Seznam literatury, pramenů	45
7.1 Seznam literatury	45
7.2 Seznam pramenů	46
7.3 Vysokoškolské práce.....	46
7.4 Grafická díla	47
7.5 Databáze a internetové zdroje	48
8 Fotografická a obrazová dokumentace	50

1 Základní údaje

1.1 Lokalizace památky

- **Kraj:** Jihočeský
- **Okres:** Jindřichův Hradec
- **Adresa:** Měšťanský dům, náměstí Míru čp. 480 (dříve čp. 46), 378 81 Slavonice
- **Bližší určení místa popisem:** Nástěnná malba v prvním patře budovy
- **Klasifikace památky:** Objekt je chráněn jako nemovitá kulturní památka, památkou od 3. 5. 1958 (KP jako památková rezervace č. ÚSKP 1007 – Slavonice od 31. 8. 1961)
- **Rejstříkové číslo objektu v ÚSKP:** 26509/3-2155

1.2 Údaje o památce

- **Autor malby:** Neznámý
- **Sloh, datace:** Renesance, 2. polovina 16. století
- **Materiál, technika:** Nástěnná malba označovaná jako secco malba na vápenném nátěru (na vápenné omítce).
- **Vymezení restaurované části:** levá část výjevu zobrazující *Svatbu v Káni Galilejské* nacházející se v 1. patře budovy, východní stěna hodovního sálu
- **Rozměry restaurovaného úseku:** levá část výjevu: 125 x 128 cm (cca 1,6 m²)¹
- **Předchozí známé (restaurovátké) zásahy na díle prováděli:**
 - k objevu maleb došlo v roce 1964²
 - 1978/1979 – I. etapa restaurátorského zásahu - odkryv maleb provedli ak. mal. Antonín Novák a jeho manželka Rumjana Najdenová³
 - 1988/89 – úvaha o restaurování (viz dokumentace NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr, SKOŘEPA, Tomáš, *Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v 1. patře*. Praha 1992)
 - 1992 – rozvod elektroinstalace – poškození maleb
 - 1992 – II. etapa restaurátorského zásahu (NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr, SKOŘEPA, Tomáš, *Slavonice dům č. 480*. Praha 1992.)⁴
- **Předchozí známé restaurátorské průzkumy:**
 - 2018 – WICHTERLOVÁ, Zuzana, WAISSEROVÁ, Jana, BERANOVÁ, Anežka. *Průzkum nástěnných maleb v 1. patře nám. Míru čp. 480*. Slavonice 2018.

¹ Rozměry celého výjevu s rámem jsou pro představu: 227 x 128 cm (cca 2,9 m²).

² Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště, České Budějovice čj.: 2119. Úřední list: Objev nástěnné malby, Jindřichův Hradec 5. 7. 1964. Krajské středisko pro věci památkové péče; Dokumentace z roku 1992 uvádí objevení maleb 1978, což je zřejmě milná zmínka.

³ I. etapa byla ukončena na základě nedostatku finančních nákladů. Kolaudace této etapy proběhla 20. 9. 1979 – viz územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích – Mů/PP/81, čp. 480, 2155.

⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, RZ 1691.

1.3 Údaje o akci

- **Vlastník památky, objednatel:** město Slavonice se sídlem Horní nám. čp. 525, 378 81 Slavonice, zastoupené Ing. Liborem Karáskem
- **Památkový dohled:** PhDr. Roman Lavička, Ph.D.⁵
- **Restaurátorský záměr** – Záměr z roku 2016 vznikl na základě obhlídky. Rozšířený záměr je zahrnut v restaurátorském průzkumu, který byl proveden v roce 2018.
 - WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana. *Záměr na restaurování nástěnných maleb – č. p. 480 Slavonice*. Hostim 20. 11. 2016.
 - WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana; BERANOVÁ, Anežka. *Průzkum nástěnných maleb v I. patře nám. Míru čp. 480*. Slavonice 2018. (viz Textová příloha č. 1)
- **Závazné stanovisko:** rozhodnutí Městského úřadu Dačice, odbor kultury a cestovního ruchu, č. j.: OKC/697-17, ze dne 3. 3. 2017 (viz Textová příloha č. 3)
- **Zhotovitel:** MgA. Zuzana Wichterlová, Karlštejská 33, 266 01 Beroun-Hostim, Mgr. et MgA. Jana Waisserová, Zahořany 49, 252 10 Mníšek pod Brdy, Praha-západ;
- **Restaurovala:** Veronika Smutná
- **Odborný pedagogický dozor:**
 - MgA. Zuzana Wichterlová, povolení MK ČR čj. 7031/96, 48427/2015
 - MgA. Anežka Holečková
- **Na dalších úsecích pracovali:** Zuzana Wichterlová, Anežka Holečková, Kateřina Krhánková, Anna Tomanová a studenti 4. ročníku ARNMS FR UPa⁶ – Silvia Keselicová, Taisiia Khomenok, Vojtěch Mrověc, Zuzana Vránová, Eliška Drašnarová, Lucie Urbanová, Karolína Marčíková
- **Odborná spolupráce:**
 - Ing. Karol Bayer, FR UPa (chemicko-technologický průzkum), (viz Textová příloha č. 2)
 - Mgr. MgA. Jana Waisserová (umělecko-historický průzkum)
 - Mgr. Zdeňka Míchalová, Ph.D. (umělecko-historický průzkum)
 - Mgr. Petra Hečková, Ph.D. (umělecko-historický průzkum)
- **Termín započetí a ukončení akce:** jaro 2020 – jaro 2021

1.4 Údaje o dokumentaci

- **Autor dokumentace:** Smutná Veronika
- **Autor fotografií:** Smutná Veronika
- **Použitá snímací technika:** Canon EOS 70D, Canon EOS 77D
- **Počet stran textu dokumentace:** 49
- **Počet vyobrazení ve fotografické a grafické dokumentaci:** 64
- **Počet textových a obrazových příloh:** Textové přílohy (3), Obrazové přílohy (3)

⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích.

⁶ Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita

- **Místa uložení dokumentace ve fyzické i digitální podobě:**
 - Univerzita Pardubice, archiv Fakulty restaurování, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl
 - Městský úřad Slavonice, odbor výstavby, Horní náměstí 525, 378 81 Slavonice
 - Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích.
Senovážné náměstí 6, 370 21 České Budějovice
 - osobní archiv autora

2 Úvod

Tato bakalářská práce a zároveň rozšířená dokumentace na téma *Restaurování části nástěnné malby s motivem „Svatba v Káni Galilejské“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích* se zabývá podrobněji jedním úsekem a to konkrétně levou částí (cca polovina) zmíněného výjevu s přiléhajícím červeným rámem. Scéna se v místnosti nachází v pravém rohu východní stěny. Malby ve "Freskovém sálu" pravděpodobně vznikly ve druhé polovině 16. století. Jedná se o sedm figurálních novozákonních scén, zobrazující na východní stěně tři zázraky Ježíše Krista a na západní stěně čtyři Ježíšova Podobenství. Na jižní stěně mezi okny se nachází personifikace *Astrologie* a *Geometrie*. Severní stěna zobrazuje malovaný vstupní portál a iluzivní balkón s postavou muže.

V této dokumentaci byl proveden uměleckohistorický průzkum a rozšířený restaurátorský průzkum, po kterém následoval restaurátorský zásah. Restaurátorský průzkum a zásah navazuje na *Průzkum nástěnných maleb v 1. patře nám. Míru čp. 480, Slavonice*, který byl proveden v roce 2018.⁷ V průběhu prací by mělo dojít ke komplexní obnově sálu, zároveň byly naplánovány další stavební úpravy, které by měly přispět k celkové obnově např. zadržování prostoru vedle dveří na severní stěně, úprava dřívějšího vchodu na západní stěně, výměna podlahy, výměna oken a dveří.

Rozšířená část bakalářské práce se věnuje dohledáním verzí grafických předloh s námětem *Svatba v Káni Galilejské* v záalpské oblasti. Uměleckohistorická část byla v průběhu bádání rozšířena o nové informace ohledně osobnosti tehdejšího majitele domu.

Výmalba celé místnosti byla restaurována od jara 2020 do jara 2021. Většina figurálních úseků maleb byla přidělena studentům Fakulty restaurování jako praktická část bakalářské práce.

⁷ WICHTERLOVÁ, Zuzana, WAISSEROVÁ, Jana, BERANOVÁ, Anežka. *Průzkum nástěnných maleb v 1. patře nám. Míru čp. 480*. Slavonice 2018.

Obrázek č. 1 –
Znázornění
úseku, který je
předmětem
restauračního
zásahu.

3 Průzkum díla

Metody průzkumu

Uměleckohistorický průzkum:

- Archivní průzkum – studium písemných dokumentů, restaurátorských zpráv
- Průzkum grafických předloh
- Průzkum předchozích restaurátorských zásahů

Restaurátorský průzkum (neinvazivní metody):

- Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle
- Vizuální průzkum v ostrém bočním nasvícení
- Průzkum v UV světle
- Průzkum poklepem

Přírodovědný průzkum (invazivní metoda odběru vzorků):

- Průzkum stratigrafie omítkových souvrství
- Analýza stratigrafie barevné vrstvy
- Analýza pigmentů a pojiv

3.1 Uměleckohistorický průzkum

Cílem uměleckohistorického průzkumu bylo dohledání dostupných materiálů a podkladů, které se vztahovaly k historii objektu, historii nástěnných maleb a informacím o předchozích zásazích. Záměrem bylo i dohledání pravděpodobných grafických předloh v online dostupných databázích pro určení chybějících názvů nástěnných maleb, na jejichž základě by mohl vyplynout význam místnosti pro tehdejší společnost/majitele domu. Nalezené grafické předlohy bývají také velkým pomocníkem v případech, ve kterých se přistupuje k rekonstrukcím pro vyznění celistvého a pravdivého vzhledu malby.

3.1.1 Popis objektu a místnosti

Renesanční dům čp. 480 (dříve čp. 46) byl přestavěn přibližně v roce 1550. Stojí na gotických základech a je součástí historické části městské památkové rezervace.⁸ Měšťanský dům má dvě patra zakončena novodobou atikou se třemi obloukovými štíty. Fasáda byla upravena v 2. pol. 19. století (nástavba druhého patra).⁹ Okna prvního patra z pohledu fasády mají rekonstruovaná renesanční kamenná ostění podle fragmentů nalezených sondami v roce 1957.¹⁰

V rozlehlé vstupní síni domu se nachází ojedinělá sklípková klenba. Tato klenba má bohatý vějíř sklípkových hran, které vycházejí z kuželovitých konzol. Sklípkovou klenbu doplňuje kazetový pás růží, který je proveden technikou kolorovaného sgrafita. Jednotlivé růžice jsou odděleny baňatými sloupky obehnanými lupenitým kalichem (tento symbol, se často objevuje v ilustracích Lutherových biblí).¹¹ Pravděpodobně se jedná o dílo Leopolda Estreichera¹² a jeho stavební hutě, která ve Slavonicích působila již před polovinou 16. století.¹³ Na výběžku klenby u kasetového pásu je malovaná značka. Není zcela jasné, zda symbol náleží malíři nebo Leopoldu Estreicherovi. Pod patkou pásu jsou vymalované šlechtické erby, pravděpodobně Kateřiny z Hradce a Zachariáše z Hradce.¹⁴ Na protilehlé stěně je vchod do prodejny. Nad ním se nachází kolorované sgrafito s novozákonní tematikou *Kalvárie*, doplněnou po stranách erby zřejmě majitelů domu (viz podkapitola *Majitel domu Wolfgang Kappler*). Podobný typ

⁸ RADOVÁ, Milada, RADA, Oldřich. *Kniha o sklípkových klenbách*. Praha: Jalna 1998. s. 95. ISBN 80-901743-7-X.

⁹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Evidenční list kulturní památky. Archivní číslo: D-CD 17435/3-1003, CD – Slavonice (JH), čp. 480, r. č. ÚSKP 26509/3-2155.

¹⁰ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Záznam o provedení fasád ve Slavonicích, Praha 10. 11. 1966.

¹¹ RADOVÁ, Milada, RADA, Oldřich. *Kniha o sklípkových klenbách*. Praha: Jalna 1998. s. 96. ISBN 80-901743-7-X.

¹² U tohoto jména existuje více variant, jak jej lze psát (varianty: Estreicher, Esterreicher, Estereicher). Historička umění Mgr. Zdeňka Míchalová uvádí ve svých pracích: Estreicher.

¹³ Aktuálnější postoje k působení Leopolda Estreichera zpracovala historička umění v knižní publikaci: MÍCHALOVÁ, Zdeňka. V. Umělecký provoz v regionu. In: MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Měšťané, umělci, řemeslníci: výtvarná kultura v Telči a Slavonicích v době renesance*. Brno: Books & Pipes: 2020. Maturandum. s. 122. ISBN 978-80-7485-214-5. Autorka činnost Leopolda Estreichera s jistotou nepotvrdila, spíše je k tomuto zjištění skeptická na základě nedostačujících záznamů v urbáři.

¹⁴ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce: prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc. Brno 2010. s. 45.

malované *Kalvárie* se nachází v budově poštovní stanice čp. 58 ve Slavonicích.¹⁵ Z přízemí je umožněn vstup do městského středověkého podzemí (podzemních štol).

Vnitřní prostory domu fungují jako bytové jednotky. Neobydlenou částí je "Freskový sál"¹⁶ v prvním patře, kde v roce 1992 sídlila komerční banka Jindřichův Hradec.¹⁷ Obdélná místnost má na severní stěně vstupní dveře (druhotně zvětšené) a ve středu této stěny byly další dveře (zazděné na jaře 2020 v průběhu restaurátorských prací). V severovýchodním koutu této stěny byla pravděpodobně v minulosti kamna.¹⁸ Uprostřed západní stěny je původní vchod do vedlejší místnosti, nyní zazděný. Na jižní stěně se nacházejí dvě špaletová okna a na pravé straně stěny je hluboká dnes zazděná nika, která mohla být dříve otevřená pro odtok z úžlabí. Podobná úžlabí a chrlice se nacházejí ve Slavonicích mezi jednotlivými domy a sedlovými střechami.¹⁹ Na celé ploše stěn se nacházejí renesanční nástěnné malby.

V renesanci zde byl dřevěný, zřejmě záklopový strop, podbitý rákosem, který byl nalezen při archeologickém průzkumu v roce 2020 v podlaze. Strop zároveň nesly i trámy, po kterých se dochovaly jen otisky, které jsou viditelné u stropu jednotlivých maleb. Strop dnes nesou ocelové nosníky (traverzy), které byly obloženy dřevem.

3.1.2 Historie objektu a díla

Historie měšťanského domu čp. 480

V několika vstupních sících domů „mázhausech“ ve Slavonicích se nacházejí sklípkové klenby, které bývají signovány monogramem LE (malovaná značka v přízemí domu čp. 480) nebo MLE (malovaný monogram v prvním patře domu čp. 479). Poprvé je práce dílny Estreicherů zaznamenána ve Slavonicích roku 1545 a to na stavbě domu čp. 479 (dříve čp. 45). První patro tohoto domu je datováno rokem 1549. Sgrafitová výzdoba v interiéru místnosti prvního patra byla dokončena pravděpodobně dle malované datace nad portálem roku 1556. Lze předpokládat, že

¹⁵ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce: prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc. Brno 2010. s. 45 a s. 39.

¹⁶ Termín není zcela vhodný, protože se nejedná o fresky. Nicméně je tento název používán mezi místními obyvateli, proto je uveden v uvozovkách.

¹⁷ NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v I. patře*. Praha 1992.

¹⁸ V místě severovýchodního koutu byla nalezena spodní partie soklu pro kachlová kamna. Přímý doklad k potvrzení existence kachlových kamen zatím neexistuje. Dle písemného sdělení Mgr. Jan Kocina (archeolog, muzeum Jindřichohradecka), duben 2021.

¹⁹ Dle ústního sdělení Ing. Jiřího Bláhy (UTAM AV), léto 2020.

Estreicherova dílna pracovala souběžně i na sousedním domě čp. 480 (dříve čp. 46).²⁰ Někteří historici působení Leopolda Estreichera ve Slavonicích zpochybňují. Aktuálnější postoje uvádí ve své publikaci *Měšťané, umělci, řemeslníci. Výtvarná kultura v Telči a Slavonicích v době renesance: V. umělecký provoz v regionu*. (str. 124, 2020) historička Zdeňka Míchalová. Mimo jiné poukazuje na to, že v obou těchto měšťanských domech jsou monogramy malované a zkratka by případně mohla označovat malíře.

Z průzkumu fasády z roku 1957 vyplývá, že v renesanci byl zřejmě dům jednopatrový. Ve druhém patře byla pod cihlovou plentou objevena atika s pilastry a fragmenty pozdně gotických oken. Malby se nacházejí na místě, kde byla v gotice půda (v renesanci už dům vyvýšili o toto patro).²¹

Majitel domu Wolfgang Kappler – objevení významu Kapplera pro Slavonice

Při umělecko-historickém průzkumu byly prostudovány i nejnovější poznatky, které shromáždil Ing. Dr. Oliver Österreicher v roce 2017 ve své, zatím nepublikované práci *Sgraffitohäuser und Zellengewölbe*.²² Ve vstupní hale do domu se, jak už bylo popsáno výše, nachází malba se scénou *Kalvárie*. Ta je doprovázena z obou stran erby. Pod oběma erby se nachází fragmenty nápisů, které se z části nedochovaly. V minulosti byly tyto nápisy různě čteny a z poznatků studie Österreichera vyplývá, že erb vpravo patřil Wolfgangu Kapplerovi (někdy psáno Kapler, Käßler) bohatému lékárníku toho času z rakouského města Krems a erb vlevo jeho manželce Magdaleně Kapplerové (obr. 07).

Bylo nutno nalézt nějaký další relevantní zdroj, který by nastínil význam a život Wolfganga Kapplera. Jedním takovým zdrojem se stal sborník uložený v městském archivu v Kremsu: *Kremser apotheker und ärzte des mittelalters und der frühen Neuzeit. Krémští lékárníci a lékaři středověku a raného novověku* (český překlad).²³

²⁰ RADOVÁ, Milada, RADA, Oldřich. *Kniha o sklípkových klenbách*. Praha: Jalna 1998. s. 95. ISBN 80-901743-7-X.

²¹ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Záznam o projednání úprav fasád ve Slavonicích čp. 46. Praha 1966.

²² ÖSTERREICHER, Oliver, *Sgraffitohäuser und Zellengewölbe, Die Österreicher in Gotik und Renaissance*, Bad Pirawarth 2017, (nepublikovaný rukopis). Z tohoto dokumentu bylo čerpáno se svolením autora.

²³ KÜHNEL, Harry. *Kremser apotheker und ärzte des mittelalters und der frühen Neuzeit*, in: *Mitteilungen des Kremser Stadtarchives* 1 (1961), s. 9-32. Dle písemného sdělení Sabine Laz (muzeum Krems), leden 2021.

Wolfgang Kappler se narodil ve Štrasburku (ve Francii) roku 1493. Datum úmrtí bývá uváděno roku 1567.

Medicínské vzdělání získal na studiích v Benátkách. Po ukončení studia se stal městským lékařem v Brně. Brzy na to se usadil ve Znojmě (1521), kde působil jako lékárník. Roku 1527/1528 se dostává do města Krems, pravděpodobně díky nabídce stát se tam lékařem.²⁴ Ve 30. letech 16. století byl už velmi zámožný, což dokazuje i jeho obraz (1530), který by se měl dnes nacházet v muzeu města Krems an der Donau.²⁵ Kappler je na tomto portrétu zachycen v černém oděvu s červeným baretem na hlavě, což mohla být známka jeho doktorátu. Podle tehdejší módy nosí červené nafouknuté rukávy, ruce má sevřené a podepřené kodexem. Jeho tvář je úzká, nos dlouhý, úzký, koutky úst mírně stažené dolů, tak že je vyvolán dojem vážené osobnosti. Karel V. mu udělil v roce vlastní erb, který je součástí obrazu (obr. 05).²⁶

V letech 1549 a 1553 byl Kappler členem městské rady v Kremsu. Kromě značného jmění, vlastnil také dva domy. O tom kde se domy nacházejí, už autor neuvádí.²⁷ Jedním z majetků mohla být i fara na zámku Oberstockstall v Kirchberg am Wagram. Na faře zámku byla nalezena alchymistická laboratoř, jejíž vznik specialista na alchymii Dr. Sigrid von Osten zařazuje do druhé až třetí třetiny 16. století. Doba vzniku je určena dle analýzy předmětů, které byly objeveny v místnosti v dutině pod dlažbou. Poklad se skládal z keramických a skleněných úlomků někde i celých nádob. Dále to byly váhy, mísy, lahvičky. Podle specialistky na alchymii Wolfgangu Kapplerovi nebyli cizí alchymistické kruhy.^{28,29}

Wolfgang Kappler byl ženatý s dcerou krémského občana Ulricha Gmundnera, pekaře. Z manželství se narodilo 14 dětí.

²⁴ Budova, kterou Kappler zakoupil, se dnes nachází na Marktgasse – Mohren-apotheke (dřívější název Adler-Apotheke – orel, někdy také označovaná jako schwarzen Adler – černý orel).

²⁵ Dle písemného sdělení Sabine Laz (muzeum Krems), leden 2021 probíhá v současné době výzkum portrétu Kapplerovi manželky Magdaleny v rámci výstavního projektu na vídeňském Belvederu.

²⁶ KÜHNEL, Harry. Dr. Wolfgang Kappler. In: *Kremser apotheker und ärzte des mittelalters und der frühen Neuzeit*, in: *Mitteilungen des Kremser Stadtarchives* 1 (1961), s. 16.

²⁷ Ibidem, s. 18, 19.

²⁸ Der Alchemist von Oberstockstall und seine vielen Rätsel. Goldmacher, Baphomet und der Stein der Weisen. In: *Kultur und Wein das beschauliche Magazin* [online]. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.kulturundwein.com/alchemist.htm?nocache=1377362337>

²⁹ Wolfgang Kappler. In: *RegiowikiAT: Freies Wissen aus den Regionen Österreichs* [online]. 12. 11. 2020 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: https://regiowiki.at/wiki/Wolfgang_Kappler

V roce 1554 získal od Ferdinanda I. titul císařského osobního lékaře.³⁰ Později se také stal členem salonní společnosti, která sídlila v městském domě v Kremsu. Na jednom z polí na stropě byl zobrazen i Kappler v roce 1559 jako císařský osobní lékař.³¹ Tento strop byl však v roce 1838 stržen, prodán a zničen při požáru o několik let později. Městský dům se nachází na Untere Landstrasse 52 („Gattermannhaus“). Jediným zdrojem je písemný popis maleb, který byl vydán v roce 1959 ve svazku 10 (výzkum regionálních studií Dolního Rakouska) – GATTERMANN, Alois, KURT DONIN, Richard. *Kremský městský dům renesance a jeho salonek*.³² Popis malby s Wolfgangem Kapplerem se však nepodařilo najít.

Výsledky

Popis erbu Wolfganga Kapplera v knize odpovídá v hlavních znacích malovanému erbu, který se nachází v mázhauzu vedle *Kalvárie* (v domě čp. 480 ve Slavonicích). Není vyloučena souvislost mezi Kapplerem a mužskou osobou zobrazenou v iluzivním balkoně na severní stěně freskového sálu. Ve vedlejším poli mohla být zobrazena Kapplerova žena Magdalena. Dnes tam původní malba zcela chybí. Vyloučena není ani souvislost mezi stěnou severní (iluzivní balkón) a stěnou jižní (ženské postavy – *Astrologie a Geometrie*). Je možné, že *Astrologie a Geometrie* nějakým způsobem náleží k postavě Wolfganga Kapplera. Vzhledem k přítomnosti novozákonních témat (v sálu prvního patra), které byly jako ilustrace součástí bible Martina Luthera, mohl Wolfgang Kappler inklinovat k luteránství.

Historie nástěnných maleb v prvním patře

Patrně v renesanci došlo k umístění vylehčovacích oblouků (ve východní stěně) a těsně před vznikem malby zřejmě k jejich vyzdění. Malby vznikly v reformační době, kdy umění opouští výzdoby kostelů a přesouvá se do měšťanských domů.³³ Přesné datum vzniku renesanční nástěnné výzdoby zatím není známo. Malby by se mohly v

³⁰ KÜHNEL, Harry. Dr. Wolfgang Kappler. In. *Kremser apotheker und ärzte des mittelalters und der frühen Neuzeit*, in: *Mitteilungen des Kremser Stadtarchives* 1 (1961), s. 17.

³¹ *Ibidem*, s. 21.

³² Dle písemného sdělení Sabine Laz (muzeum Krems), leden 2021.

³³ RYCHETSKÝ, Čestmír. Reformační umění ve Slavonicích. *Český bratr: Českobratrská církev evangelická* [online]. Praha 1953, ročník 29, č. 4-5, str. 54. [cit. 09. 03. 2021]. ISSN nepřirazeno. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:3c016250-e138-11e5-9f76-5ef3fc9bb22f?page=uuid:956a8640-e139-11e5-ac59-005056825209>

budoucnu datovat na základě přesnější identifikace erbu, který se nachází nad zazděným vchodem uprostřed západní stěny.³⁴

V souvislosti se statickým pohybem vyzdívek ve východní stěně (snad v 17. století) byly omítky vyspraveny a přetřeny nátěry. Později došlo k napekování³⁵ celé plochy (renesanční i barokní omítky, včetně vysprávky) a k jejímu přitažení vrstvou štuky. Poté následovaly další nátěry. Fragmenty barokní omítky byly objeveny v zásypu pod současnou dlažbou při archeologickém průzkumu v roce 2020.³⁶

Strop místnosti byl v renesanci dřevěný (patrně záklopový). Následně byl dřevěný strop druhotně podbitý rákosem (rákos byl nalezen v zásypu podlahy v roce 2020) a omítnutý. Od doby, kdy se zde nacházel starý trámový strop s prkenným podhledem potaženým omítkou na rákosu, se ve vytvořené kapse pravděpodobně usazovala nečistota.

K objevu jedné z nástěnných maleb, konkrétně malby, která zobrazuje *Podobenství o rozsevači*, došlo při malování bytu v roce 1964.³⁷ V roce 1979 proběhl částečný odkryv maleb. Před celkovým odkrytím maleb v roce 1992 došlo k několika úpravám interiéru (výměna podlahy, nadpraží oken bylo vyjmuto a nahrazeno ocelovým nosičem, výměna dveří při vstupu do sálu). V průběhu restaurování v roce 1992 byla provedena devastující elektrická instalace (technické služby města Slavonic), zasahující i do historické omítky, především v oblasti soklu.³⁸

3.1.3 Popis nástěnné výzdoby

Nástěnná výzdoba je provedena celoplošně po obvodu stěn sálu. V horní části východní a západní stěny jsou jednotlivá pole, zobrazující novozákonní scény z Lutherovy bible, ohraničena červeným rámem. Na východní stěně jsou to výjevy zobrazující: od pravého rohu *Svatba v Káni Galilejské, následuje Uzdravení setníkovy syna v Kafarnaum a Utišení bouře*. Na protilehlé stěně malby zachycují náměty: zleva

³⁴ Dle ústního sdělení Mgr. MgA. Jany Waisserové (restaurátorka), leden 2021.

³⁵ Vytvoření jamkovitých vseků špičatým nástrojem.

³⁶ Dle písemného sdělení Mgr. Jan Kocina (archeolog, muzeum Jindřichohradecka), duben 2021.

³⁷ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Věc: Objev nástěnné malby. Jindřichův Hradec 5. 7. 1964.

³⁸ NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v 1. patře*. Praha 1992.

od oken *Podobenství o rozsévači*, *Podobenství o dělnících na vinici*, *scéna s Uzdravováním slepého* a *Podobenství o třísece a trámu*. Některé výjevy se svým námětem shodují se sgrafity v sousedním domě čp. 479. Západní stěnu rozděluje zazděný vstupní portál doplněn iluzivním rámováním a pravděpodobně erbem, který se ale dochoval ve fragmentech.

Na jižní stěně mezi okny jsou dvě ženské postavy oděné v červeném šatu – podle nových zjištění by se mělo jednat o: vlevo *Astrologii* a v pravém rohu stěny *Geometrii*, obě mají své typické atributy.³⁹ Na severní stěně se nachází iluzivní malovaný portál. Vedle tohoto portálu je iluzivní malba balkónu zachycující mužskou postavu. Nalevo od mužské postavy (možná Kappler) mohla být ve druhém oblouku zobrazena Kapplerova žena. V pravém rohu severní stěny jsou namalované zřejmě debatující tváře figur neznámého původu. V tomto rohu byla v minulosti kamna. Proto je zde malba poškozená a znečištěná.

Po celém obvodu stěn (pod iluzivním vlysem) jsou malované arkády na pilířích. Dříky pilířů byly zdobeny rostlinným dekorem.

Přiděleným úsekem k restaurování, jež je zaznamenán v této bakalářské práci, je levá část výjevu *Svatba v Káni Galilejské* s částí červeného rámu, který k levé části přiléhá. Nachází se na východní stěně společně s dalšími dvěma výjevy.

Ikonografie malby

K určení čtyř ze sedmi výjevů přispěly i malby ve vedlejší domě (čp. 479), u většiny se totiž dochoval německý nápis určující evangelium. Místnost se sgrafity v domě čp. 479 a "Freskový sál" čp. 480 dělí prostor, využívaný dnes jako ložnice. V obou místnostech jsou po ikonografické stránce vyobrazena novozákonní témata, která jsou v renesanci vzácnější než témata starozákonní.⁴⁰

Ikonografický koncept zbylých výjevů můžeme lépe rozpoznat díky objevené dobové Bibli Martina Luthera tzv. *Hauspostille*. *Postila domovní* obsahuje knižní ilustrace od Hanse Brosamera doprovázené výkladem evangelia ve staré němčině.⁴¹

³⁹ Na těchto částech pracovaly studentky: Eliška Drašnarová a Lucie Urbanová.

⁴⁰ LEJSKOVÁ MATYÁŠOVÁ, Milada. Figurální sgrafito ve Slavonicích a jeho restaurování. *Památková péče*. Praha. 1970, č. 3, s. 158.

⁴¹ *Hauspostilla uber die Sontags und der fürnemesten Feste Evangelien*, Durch das gantze Jar. D. Martin Luther. Franckfurt an der Oder. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10144041_00005.html

Ikonografie *Svatby v Káni* je níže popsána zejména na základě překladu německého textu, který se nacházel pod grafickou předlohou od Hanse Brosamera, jež byla součástí *Postily domovní*.

Svatba v Káni Galilejské je první Ježíšův zázrak, popsáný ve druhé kapitole Janova evangelia v Novém zákoně. Zázrak se stal o 2. neděli *po zjevení Páně*. Hlavní scéna se odehrává v popředí, kde uprostřed stojí Ježíš Kristus (ukazující na nádoby) a Panna Marie, která mu sděluje, že došlo víno. Vpravo vedle nich se nachází služebník, který nalévá do dvou nebo tří kamenných džbánů vodu a poté dochází k přeměně ve víno. V pozadí scény se odehrává svatební hostina v renesančním altánku,⁴² určeném hlavně svatebčanům, ale je možné, že se zde nachází správce hostiny⁴³ (uvnitř altánku vlevo) a někteří Kristovi učedníci. Nachází se zde také kuchař/číšník, který přináší víno správci hostiny a svatebčanům.⁴⁴

3.1.4 Předlohy a analogie díla

Na základě bádání a výsledků vyplývajících z práce Zdeny Míchalové byly dohledány chybějící grafické listy k výjevům, které byly příliš poškozené druhotnými zásahy a jejich rozpoznání bylo proto ztíženo. Autorem předloh pro všechny novozákonní výjevy na západní a východní stěně je Hans Brosamer. Grafické předlohy do značné míry odpovídají malbám ve Slavonicích.⁴⁵

Námětově odlišné od výjevů na západní a východní stěně jsou malby na severní a jižní stěně sálu. Na stěnách mezi okny jsou zobrazeny dvě alegorie s atributy v podobě postav žen. Dříve došlo k mylné identifikaci těchto dvou postav jako personifikace *Charitas* a *Fides*.⁴⁶ Po nalezení grafických listů od Georga Pencze byla

⁴² RYCHETSKÝ, Čestmír. Reformační umění ve Slavonicích. *Český bratr: Českobratrská církev evangelická* [online]. Praha. 1953, ročník 29 (č. 4-5), str. 55. [cit. 09. 03. 2021]. ISSN nepřirazeno. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:3c016250-e138-11e5-9f76-5ef3fc9bb22f?page=uuid:956a8640-e139-11e5-ac59-005056825209>

⁴³ Usouzeno na základě překladu citátu v bibli, ve které se nacházely grafické předlohy od Hanse Brosamera.

⁴⁴ BROSAMER, Hans. *Svatba v Káni Galilejské*. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144041?page=110>, Překlad nadpisu nad grafikou *Svatby v Káni Galilejské*: Am ander. Sontag nach Epiphanie/ Evangelium Johan II. Druhá neděle po zjevení Páně/ Evangelium podle Jana, druhá kapitola.

⁴⁵ *Haußpostilla uber die Sontags und der fürnemesten Feste Evangelien*, Durch das gantze Jar. D. Martin Luther. Franckfurt an der Oder. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10144041_00005.html

⁴⁶ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Marginální poznámka o muži, který si ukazuje na oko a na ucho*. In: gesta v umění, ed. sborník Šroněk. Brno 2018/2019, s. 89.

tato myšlenka vyvrácena. Grafiky se s malbou velmi shodují, není proto dalších pochyb o tom, že zobrazují personifikace *Astrologii*⁴⁷ (atributy: globus, astroláb) a *Geometrii*⁴⁸ (atributy: různé geometrické pomůcky). Není vyloučeno, že se v budoucnu objeví shodnější grafiky (zjednodušené kopie) od kopistů Georga Pencze. Vyloučena také není souvislost mezi těmito personifikacemi na jižní stěně a malbami na protilehlé severní stěně sálu (iluzivní balkón se scénou s mužem).

Témata *Astrologie* a *Geometrie* byla vyobrazená také na kachlových deskách pro kachlová kamna. Vzhledem k výsledkům archeologického průzkumu, při kterém byla nalezena spodní partie soklu pro kachlová kamna je to namístě zmínit. Není tudíž vyloučeno, že se zde mohla nacházet zdobená kamna s podobnými tématy.⁴⁹

Prozatím se nepodařilo najít grafické předlohy pro dva iluzivní portály (vchodu do místnosti a zazděném vchodu na západní stěně) v sálu v prvním patře a pro iluzivní balkón s mužskou postavou.

Rozšířená část bakalářské práce - Dohledání verzí grafických předloh s námětem Svatba v Káni Galilejské v záalpské oblasti.

V rámci této části je cílem nalézt další verze grafických předloh od kopistů (malých mistrů) a vytvořit tak malou dobovou „grafikotéku“ s námětem *Svatby v Káni Galilejské*.

Metody

Knihovna Herzog August Bibliothek shromažďuje spisy Martina Luthera, jež byly publikovány od roku 1513 až do roku 1546. Pro další hledání předloh a biblí byly využívány databáze jako: Österreichische Nationalbibliothek,⁵⁰ Bayerische

⁴⁷ PENCZ, Georg. *Astrologia*. Bildindex [online] dostupné z: <https://www.bildindex.de/document/obj35007370?part=0&medium=haumg-pencz-ab3-0110>

⁴⁸ PENCZ, Georg. *Geometria*. Bildindex [online]. [cit. 30. 03. 2020] Dostupné z: <https://www.bildindex.de/document/obj35007369?part=0&medium=haumg-pencz-ab3-0109> [cit. 30. 03. 2020].

⁴⁹ Motive: Freie Künste nach Pencz aus Sinsheim. In: *Furnologia* [online]. [cit. 18. 8. 2021]. Dostupné z: <https://furnologia.de/motive/eine-kachel-aus-der-serie-der-freien-kuenste-nach-pencz-aus-sinsheim/>

⁵⁰ Hauspostille. In: *Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 2021 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.onb.ac.at>

Staatsbibliothek,⁵¹ Digitalisierte sammlungen – Staatsbibliothek zu Berlin,⁵² The British Museum.⁵³ Ve chvíli, kdy byla nalezena *Postila domovní* s grafickou předlohou od Hanse Brosamera pokračovalo hledání variant grafické předlohy především v těchto biblích.

Postila domovní byla využívána především pro domácí poučení/výklad. Široké uplatnění našla v protestantské víře. Nepostradatelnou součástí se stala pro duchovní přežití tajných protestantů. Lutherovy bible byly v minulosti často pašovány do tajných protestantských center.⁵⁴ Jedno takové centrum mohly představovat i Slavonice.

Slovo „postil“ pochází z latinského slova *post illa verba textus*, „po těchto slovech textu“. Luther v letech 1531 až 1535 přednesl mnoho kázání známých jako *Postily domovní*. Výklad z *Postil* nebyl určen jako náhrada nedělní bohoslužby, spíše představoval doplněk. Měly sloužit otcům rodin jako zbožný materiál pro výklad z evangelií ve svých domácnostech.⁵⁵ *Postila domovní* obsahovala pravděpodobně evangelia pro celý církevní rok. V oblastech pohraničí Čech se *Postily* objevují jen v německých edicích, zřídka i v latině.⁵⁶

Výsledky hledání

Při prohledávání již výše zmíněné digitální databáze byla nalezena „*Hauspostille*“. Poprvé byla zřejmě tato Lutherova bible vydána v roce 1545 v tiskárně Nikolaus Wolrab v Leipzig.⁵⁷

⁵¹ Hauspostille. In: *Bayerische Staatsbibliothek: Information in erster Linie*. [online]. 2021 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.bsb-muenchen.de/>

⁵² Hauspostille. In: *Digitalisierte sammlungen: Staatsbibliothek zu Berlin*. [online]. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/>

⁵³ Hauspostille. In: *The British Museum*. [online]. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.britishmuseum.org/>

⁵⁴ Hauspostille. In: *Wikipedia, Die freie Enzyklopädie*. [online]. 19. 04. 2020 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Hauspostille>

⁵⁵ Rev. Stephen Preus. Luther's Hauspostille. In: *Lutheranreformation*. [online]. 22. 12. 2017. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://lutheranreformation.org/theology/luthers-hauspostille/>

⁵⁶ FEJTOVÁ, Olga, PEŠEK, Jiří. Recepce díla Martina Luthera v pražských a lounských měšťanských knihovnách doby předběllohorské. *Documenta pragnesia XV*. [online]. 1997, s. 83–123 [19. 08. 2021]. ISSN 0231–7443. Dostupné z: http://www.ahmp.cz/docs/dp/20_DP%20XV.pdf

⁵⁷ LUTHER, Martin. *Auslegung der Episteln und Evangelien durchs ganze Jahr// Postille oder Auslegung der Episteln und Evangelien durch das ganze Jahr*. Tiskárna Nikolaus Wolrab, Leipzig, 1545. [online]. [cit. 18. 01. 2021]. Dostupné z: <http://dev.hab.de/lutherkat/search.php?exid=744>

Jako další vydání *Postily domovní* (blížící se datu 1545), obsahující text i obrazovou část byla nalezena kniha: *Hauspostilla uber die Sontags und der fürnemesten Feste Evangelien, Durch das ganze Jar* (Martin Luther, Frankfurt an der Oder, 1548), která obsahuje ilustrace Hanse Brosamera.⁵⁸ Ve Slavonickém prostředí byly často používány grafiky jako předlohy pro sgrafitovou výzdobu fasád domů od mistrů: Virgilius Solis, Hans Brosamer, Georg Pencz, Cranach ml. a Jost Amman. Tito „mistři B měli další kopisty – mistry C = kleinmeisteri“, jejichž práce se často objevuje v jižních Čechách i na jižní Moravě.⁵⁹

Ve zjednodušené podobě bylo nalezené vydání *Postily*, zřejmě od kopisty Hanse Brosamera, z roku 1554: *Haußpostil. uber die Sontags, und der fürnemesten Fest Evangelia, durch das gantze Jar.* (D. Martin Luther. Nüremberg. 1554).⁶⁰ Jejím nalezením se podařilo objevit další variantu předlohy *Svatby v Káni* ve zjednodušenější formě, než byla předchozí grafická předloha od Brosamera.⁶¹

Varianty grafické předlohy zřejmě pro všechny slavonické malby byly také nalezeny v Novém zákoně z roku 1551. Svým provedením se velmi podobají grafikám od Hanse Brosamera.⁶²

Ve všech případech se na nalezených grafikách *Svatby v Káni Galilejské* objevuje renesanční altánek se správcem hostiny a svatebčany. Postava Krista se ve všech třech případech objevuje v popředí scény u džbánů. Na předloze z roku 1551 chybí postava Panny Marie, třetí postava je doprovázející a v pozadí postrádáme kostelní věž. Tato předloha je i stranově převrácená. Ve srovnání s grafikou od Hanse Brosamera je grafika z roku 1554 (od kopisty) provedena ve zjednodušené podobě. Zjednodušenost je zejména znatelná ve výrazech postav, v provedení drapérií a v postojích osob. U této grafiky se nachází kostelní věž vpravo oproti Brosamerové grafice, kde je věž umístěna vlevo.

⁵⁸ LUTHER, Martin. *Haußpostilla uber die Sontags und der fürnemesten Feste Evangelien, Durch das gantze Jar.* Franckfurt an der Oder. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10144041_00005.html

⁵⁹ Dle ústního sdělení Mgr. MgA. Jany Waisserové (restaurátorka), březen 2020.

⁶⁰ LUTHER, Martin. *Haußpostil. uber die Sontags, und der fürnemesten Fest Evangelia, durch das gantze Jar.* Nüremberg. 1554. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Dostupné z: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10144046_00005.html

⁶¹ Autor grafické předlohy neznámý. *Svatba v Káni Galilejské.* 1554. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144046?page=5>

⁶² *Das New Testament/ und histori Christi/ fürgebildet.* 1551. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Autor neznámý. Dostupné z: <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht/?PPN=PPN812961862>

Vyhodnocení

Mistři jako byli Lucas Cranach a Albrecht Dürer téma *Svatby v Káni* zřejmě v grafické podobě nevytvářeli. Grafické předlohy s tímto námětem zobrazovali Virgil Solis, George Pencz nebo Sebald Beham. S malbou, která je předmětem této práce se však nejvíce shoduje grafická předloha Hanse Brosamera.⁶³

Vzhledem k chybějícím grafikám nebyl ikonografický program maleb zcela rozpoznán. Řazení výjevů podle *Postily* z roku 1548, u nichž jsou grafické předlohy známy: *Svatba v Káni Galilejské*, *Uzdravení setníkova syna v Kafarnaum*, *Utišení bouře*, *Podobenství o rozsévači*, *Podobenství o dělnících na vinici*, *Uzdravení slepého a Podobenství o tříse a trámu*. Žádná z nalezených *Postil* nezahrnovala ani postavy personifikací *Astrologie* a *Geometrie* ani iluzivní vstupní portály s iluzivním balkonem. Na základě toho se domnívám, že není vyloučena existence další knihy, v níž by byly obsaženy všechny výjevy. Ve prospěch této domněnky hovoří i fakt, že ani jedna titulní strana nalezené *Postily* neodpovídá portálům v místnosti s malbami. Objevené grafiky jsou součástí obrazové přílohy.

3.1.5 Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy

K prvnímu zásahu v druhé polovině 20. století došlo při náhodném objevu jedné z maleb při malování místnosti v roce 1964, kdy byl odkryt asi 1m plochy.⁶⁴

K částečnému odkryvu všech maleb se přistoupilo v roce 1979 v rámci první fáze restaurování. Při odkryvu mohlo na některých místech dojít, jak ke ztrátám historické omítky, tak ke ztrátám vrchních částí barevných vrstev. Většina nových omítek a nátěrů byla odstraněna. Pozůstatky neodstraněných omítek lze v současnosti spatřovat zejména na východní stěně v oblasti soklu. V rámci odkryvu byla provedena základní fixáž barevné vrstvy. Nedostatek financí ukončil první etapu restaurování.⁶⁵

⁶³ BROSAMER, Hans. *Svatba v Káni Galilejské*. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144041?page=110>

⁶⁴ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Věc: Objev nástěnné malby. Jindřichův Hradec 5. 7. 1964.

⁶⁵ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Domovní správa města Slavonic, ak. mal. Novák, České Budějovice, čj: 3333. Zpráva o prohlídce restaurátorského díla 20. 9. 1979.

Na západní a severní stěně (tam dokonce 2 krát) došlo v minulosti ke značnému poškození maleb v důsledku probourávání vchodů.⁶⁶

Ke druhé etapě restaurování se přistoupilo až v roce 1992. Před samotným restaurováním byla provedena nevhodným způsobem nová elektroinstalace, která poškodila renesanční omítky. V průběhu restaurování v roce 1992 probíhalo čištění maleb od zbytků vápenného nátěru a pokojových přemaleb. K čištění bylo použito ředěného octa a Syntronu B 2% (ředěného vodou) a „silně vymýváno“ (čištění probíhalo zřejmě mechanickou i chemickou cestou). Před retuší byly malby i velké plochy tmelů přetřeny vaječnou emulsí (v práci není zmíněno, které malby a zda byl zásah na malbách proveden plošně nebo lokálně). Závěrečné lakování proběhlo 2% včelím voskem zředěným toluenem.⁶⁷ Dokumentace Novotných obsahuje také fotografie stavu před restaurováním, kde je zřetelný rozsah poškození od elektroinstalací a stav před dočišťováním maleb.

V roce 2016 proběhla obhlídka maleb, na jejímž základě byl připraven předběžný záměr.⁶⁸ Na něj navazuje v roce 2018 průzkum s rozšířeným záměrem, jehož autorky spatřují, jako hlavní příčinu rozsáhlého poškození maleb zejména druhotné stavební úpravy (dveře, okna, překryv stěn, trámy stropu).⁶⁹ Dále uvádí, že většina tmelů není vhodná zejména kvůli špatnému napojení mezi starou a novou omítkou. „Poslední retuš maleb je koncepčně a z hlediska dnešní památkové péče nejednotná.“ Na vypracovaný rozšířený záměr z roku 2018 navazuje současný restaurátorský zásah.

V minulém roce (2020) v průběhu restaurátorských prací byl po sundání novodobé podlahy proveden archeologický průzkum ve svrchních vrstvách klenebního zásypu. Po sundání nové dlažby a betonové vrstvy se v severovýchodní části místnosti objevily cihlové pozůstatky spodní partie soklu pro kamna. Menší sokl byl odhalen také při východní zdi místnosti. U vchodu do místnosti zachytili v sondě rákos ze stropu.⁷⁰

⁶⁶ NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v 1. patře*. Praha 1992.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana. *Záměr na restaurování nástěnných maleb – č. p. 480 Slavonice*. Hostim 20. 11. 2016.

⁶⁹ WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana; BERANOVÁ, Anežka. *Průzkum nástěnných maleb v 1. patře nám. Míru čp. 480*. Slavonice 2018.

⁷⁰ Dle písemného sdělení Mgr. Jan Kocina (archeolog, muzeum Jindřichohradecka), duben 2021.

V průběhu restaurátorských prací (v roce 2020) byla odstraněna novodobá podlaha. Nová podlaha bude osazena o několik centimetrů níže tak, aby to odpovídalo původní úrovni podlahy.

3.2 Restaurátorský průzkum

V rámci doplňujícího restaurátorského průzkumu byly nástěnné malby zkoumány především nedestruktivními metodami, jako jsou: vizuální průzkum v rozptýleném denním světle, v bočním nasvícení, či perkusní průzkum (poklepem). Malby byly dále pozorovány při nasvícení zdrojem UV záření. Subjektivní pozorování bylo ověřeno laboratorními analýzami odebraných vzorků (*viz Kapitola 3.3 Chemicko-technologický průzkum*).

3.2.1 Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle

V rámci průzkumu byl zhodnocen stav malby. Plocha malby byla poměrně nerovná. Nerovnost je pravděpodobně způsobená nerovností zdiva, při kterém bylo použito kamenivo různých velikostí (těsně pod povrchem druhotných tmelů byl na některých místech nalezen kámen).

Nejzávažnějším poškozením restaurovaného úseku malby bylo husté pekování. Tyto peky byly vytmeleny, ale ve většině případů nejsou vhodné svou strukturou povrchu a ani příliš nenavazují na okolní omítku.

Malba je dnes dochována zjevně jen v podmalbách, vrchní vrstvy zcela chybí. Na některých místech byly nalezeny fragmenty pastoznějších barevných vrstev. Nejvíce se absence svrchních vrstev malby projevuje v místech modrých a zelených, kde se dochovala pouze černošedá podmalba. Lokálně se dochovaly i narůžovělé tóny, které měly obličejové postavy.

Horní pás u stropu v linii trámů je znečištěn kumulací nečistot. Příčinou může být druhotně natlučený prkenný strop s rákosem. Tím se vytvořila kapsa, ve které se mohly usazovat nečistoty. Povrch malby byl lokálně pokryt zřejmě rezidui vápenného nátěru a to i přesto, že v roce 1992 proběhlo při restaurátorském zásahu dočišťování maleb.⁷¹

⁷¹ NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v I. patře*. Praha 1992.

Co se týče míry přemalby v místech historické malby, jedná se spíše o lokální retuš mimo oblast tmelů, kde došlo ke ztrátám barevné vrstvy. Na některých tmelech je možné pozorovat intenzivnější retuše od předchozích restaurátorů.

3.2.2 Vizualní průzkum v ostrém bočním nasvícení

V bočním osvětlení došlo ke zvýraznění struktury jak historické omítky tak i druhotně vytmelených peků. Povrch barevné vrstvy v bočním nasvícení se leskne. Místy jsou v omítce zřetelné praskliny a trhliny.

3.2.3 Průzkum pomocí UV fluorescenční fotografie

Průzkum byl proveden pomocí UV lampy UVA SPOT 400T značky Hönle UV technology. Fotografie byly pořízeny fotoaparátem Canon EOS 70D, s použitím filtru Marumi DHG Lens Protect, který filtruje UV oblast.

Průzkum lépe identifikoval i některé retuše a použité materiály. Retuše se především vyskytovaly na druhotně vytmelených částech. Některé retuše/přemalby v UV záření měly zeleno-žlutý tón, to pravděpodobně odkazuje na použití zinkové běloby. Některé tmely z předešlých zásahů se jevily v UV záření jako světle fialové, což je luminiscence typická pro vápenné materiály. Dle různých výsledků UV záření v místnosti se zdá, že materiálové složení retuší, které byly provedeny v předchozích zásazích na malbách, se liší. Z toho může vyplývat, že se na restaurování podílelo více restaurátorů.⁷²

3.2.4 Perkusní průzkum (poklepem)

Restaurovaný úsek byl prozkoumán poklepem. V okolí prasklin byla nalezená místa, kde omítka ztrácela adhezi k podkladu. Poklepem byly zjištěny na mnoha místech dutiny, které se pravděpodobně nacházejí v různých hloubkách pod povrchem. Uvolnění původní omítky bylo patrné i na některých místech velkoplošných tmelů.

⁷² BAYER, Karol. *Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích*. Litomyšl 2020.

3.2.5 Sondážní průzkum druhotných tmelů

V rámci odstraňování nevyhovujících tmelů byl proveden jejich sondážní průzkum. Zjištěno bylo, že některé jádrové omítky tmelů jsou pevné a soudržné. Není tedy nutno zcela odstraňovat všechny druhotné tmely.

3.3 Chemicko-technologický průzkum

3.3.1 Konkrétní cíle průzkumu

V rámci předchozího průzkumu (2018) byly odebrány 2 vzorky barevných vrstev – modré a zelené. Byly zkoumány pod mikroskopem v dopadajícím viditelném a ultrafialovém světle.

Cílem současného průzkumu bylo hlubší poznání původní techniky nástěnných maleb, určení použitých pigmentů a pojiva. Pro analýzu stratigrafie barevných vrstev, bylo třeba odebrat vzorek, který obsáhne všechny vrstvy malby včetně intonacca. Odběr vzorků byl proveden v degradovaných částech, vždy s určitým cílem.

V rámci tohoto průzkumu bylo odebráno celkem 5 vzorků (respektive 6 vzorků, vzorek VS2B byl odebrán v těsné blízkosti vzorku VS2, který byl chybně odebrán bez omítkové vrstvy), z toho 4 vzorky na určení pigmentů, pojiv a jejich stratigrafie, a jeden vzorek omítky pro určení jejího složení a velikosti zrn (granulometrie).
(viz *Textová příloha č. 2*)

Přehled odebraných vzorků a jejich lokalizace:

VS1 – vzorek byl odebrán z původní omítky, ze spodní části východní stěny pod iluzivní architekturou, odebráno pro identifikaci složení původní omítky a velikosti zrn.

VS2 – vzorek byl odebrán z inkarnátu (šedohnědá barevná vrstva) centrální postavy s výrazným žlutým límcem, východní stěna – *Svatba v Káni Galilejské* (vzorek odebrán chybně bez omítky)

VS2B – vzorek byl odebrán v těsné blízkosti vzorku VS2 pro potvrzení výskytu omítkové vrstvy

VS3 – vzorek byl odebrán v levé horní části výjevu, v místech černé barvy překrývající červený rám – *Podobenství o rozsévači* pro určení pigmentu

VS4 – vzorek byl odebrán z tmavozeleného keře v pravé části výjevu, v místech černé barvy, západní stěna – *Podobenství o třísece v oku* pro určení pigmentu

VS5 – vzorek byl odebrán z inkarnátu postavy učedníka, v místech narůžovělé barevné vrstvy, západní stěna – *Podobenství o dělnících na vinici*. Vzorek byl odebrán pro potvrzení přítomnosti křídý na inkarnátu postavy.

Všechny vzorky byly laboratorně zkoumány ve formě příčných řezů - nábrusů optickou mikroskopií v dopadajícím světle, modrém a UV světle pro zjištění stratigrafie barevných vrstev. Následně byly nábrusy prozkoumány rastrovacím elektronovým mikroskopem pro podání informací o prvkovém složení jednotlivých vrstev analyzovaného materiálu. Ze vzorku původní omítky byla zjišťována zrnitost kameniva síťovou analýzou.⁷³

3.3.2 Výsledky chemicko-technologického průzkumu

Odebráno bylo 5 vzorků z figurálních nástěnných maleb k určení plniv, pojiv a pigmentů. Jeden vzorek byl odebrán pro identifikování složení původní omítky a velikosti jejích zrn. Přesný popis odběru a jejich lokace se nachází v předchozí podkapitole.

Z výsledků laboratorního průzkumu bylo zjištěno, že pojivem základní omítkové vrstvy je bílé vzdušné vápno s karbonátovými částicemi (hrudky vápna), které byly mnohdy relativně velké. Z výsledků síťové analýzy vyplývá, že byl použit písek jemné až střední zrnitosti s obsahem křemene a dalších silikátových částic (živce, slída). Ve velkém množství byla zastoupena zrna o velikosti 0,125 – 1,0 mm s maximální velikostí zrn nepřevyšující 4 mm. Dále průzkum určil poměr směsi pojiva a kameniva přepočtený na suchý vápenný hydrát : písek 1 : 1 (obj. díly).⁷⁴

Podkladem pro malbu je tedy vápenná omítka pojená bílým vzdušným vápnem. Na povrchu omítky byla místy vytvořena tenká vrstva uhličitanu vápenatého. Mezi vrstvou omítky a samotnou barevnou vrstvou se na většině vzorků vyskytoval bílý slabě nažloutlý vápenný nátěr (provedený i v 1-3 vrstvách na částečně zavadlou omítku). Avšak na některých dalších místech, jako tomu bylo i u vzorků VS2, VS2B (vzorek odebrán z inkarnátu centrální postavy) byla nalezena vrstva nažloutlého nátěru

⁷³ BAYER, Karol. *Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích*. Litomyšl 20. 06. 2020.

⁷⁴ Ibidem.

s obsahem křídý a malou příměsí olovnaté běloby. Přítomnost křídý byla identifikována i u vzorku VS5. Z tohoto zjištění může vyplývat, že si malíř některá místa malby, především zřejmě inkarnáty, podmaloval jedním bílým nátěrem a na něj nanesl křídový nátěr. Naopak oblasti s architekturou, okolní krajinou a rámem si umělec podložil 3 vápennými nátěry, jak vyplývá z výsledků odebraných vzorků.⁷⁵

U vzorku VS4 se potvrdila technika, kdy si malíř nanesl černou podmalbu pod zelený keř, aby tím docílil tmavého odstínu a zároveň použil menší množství vzácného přírodního malachitu. Je pravděpodobné, že byl tento způsob černé podmalby před nanesením modré nebo zelené používán v celé místnosti. V jednotlivých vrstvách všech vzorků byly identifikovány pigmenty jako zemité pigmenty (hlínky), červený okr, uhlíkatá čern a přírodní malachit.⁷⁶

3.4 Vyhodnocení průzkumu

3.4.1 Popis a historický vývoj objektu

Dům stojí na gotických základech. Pravděpodobně v renesanci se při zvyšování patra přistoupilo k umístění vylehčovacích oblouků ve východní stěně místnosti sálu. Před vznikem maleb byly oblouky zřejmě vyzděny. K výzdobě "Freskového sálu" se přikročilo nejspíše v 50. nebo 60. letech 16. století.

V mázhausu při vstupu do měšťanského domu jsou nástěnné malby jako kazetový pás, provedený zřejmě technikou kolorovaného sgrafita s erby Zachariáše z Hradce a jeho manželky. V přízemí nad vstupem do prodejny se nachází malba *Kalvárie* s erby pravděpodobně majitelů domu Wolfganga Kapplera a jeho manželky Magdaleny.

Popis díla a jeho ikonografie

Restaurovaný výjev se nachází na pravé straně východní stěny. Je prvním výjevem od oken a zobrazuje *Svatbu v Káni Galilejské*. Zásah na restaurovaném úseku popisovaném v této práci probíhal v levé polovině výjevu zahrnující mimo jiné

⁷⁵ BAYER, Karol. *Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích*. Litomyšl 20. 06. 2020.

⁷⁶ *Ibidem*.

centrální postavy děje a v pozadí renesanční altánek. Ústřední téma se odehrává přibližně v polovině výjevu.

Svatba v Káni Galilejské jakožto první Ježíšův vykonaný zázrak je popsána ve druhé kapitole Janova evangelia v Novém zákoně. Při této scéně dochází k přeměně vody ve víno. V popředí se nacházejí tři hlavní postavy dění: Ježíš Kristus, po jeho levici Panna Maria a po pravici pravděpodobně některý z jeho učedníků. Svatební hostina se pro svatebčany a správce hostiny odehrává v renesančním altánku.

Nalezeny byly předlohy pro *Svatbu v Káni* od Hanse Brosamera a dvě varianty grafik (od malých mistrů) ve zjednodušené podobě.

Historický vývoj díla

- *Původní technika díla*

Na smíšeném zdivu (různých tlouštěk) byla nanesena vápenná omítka, jejímž pojivem je zřejmě bílé vzdušné vápno a plnivem je křemičitý písek. Na zavadlou omítku (na povrchu omítky se místy vyskytovala vrstvička uhličitanu vápenatého) byl nanesen vápenný nátěr v 1 – 3 vrstvách, na který byla provedena štětcová rozkresba hnědočervenými linkami. Počet vrstev vápenného nátěru byl rozdílný v místech architektury a figurálních částech. Celý námět byl zřejmě rozvržen podle grafické předlohy. Rytá rozkresba nebyla objevena na úseku, který je předmětem této práce. Malíř si navíc inkarnáty podložil křídovou mezivrstvou. Obsah křídly byl analyzován ve dvou odebraných vzorcích chemickotechnologickým průzkumem.⁷⁷

V místnosti se často objevuje šedočerná podmalba, na kterou byla zjevně nanesena modrá nebo zelená barevná vrstva.

Druhotné vrstvy

Zřejmě v baroku při konstrukčních problémech, souvisejících s pohybem vyzdívek došlo k vyspravení omítky a jejímu přetření nátěrem. Vyzdívky se nacházejí ve východní stěně. Později byla omítka napekována (peky jsou i v barokní omítce), přetažena štukem a natřena dalšími nátěry.

⁷⁷ BAYER, Karol. *Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích*. Litomyšl 2020.

K objevu jedné z maleb došlo náhodou při úpravách bytu v roce 1964.⁷⁸ V roce 1979 proběhla první etapa restaurování, při které byl uskutečněn odkryv maleb a zřejmě i částečně konsolidace barevné vrstvy.⁷⁹

Celková obnova místnosti zahrnovala i opravu elektroinstalace (1992). Nicméně došlo k neodbornému zásahu, který znamenal další poškození v oblasti soklů architektury. Další restaurátorské práce následovaly v roce 1992.⁸⁰

Na některých místech se vyskytovaly lokální retuše i mimo oblasti tmelů, většinou v místech, kde došlo ke ztrátám barevné vrstvy. Nejčastěji se jedná o čárkované retuše. Povrch nových tmelů i figurální malba byla dle závěrů předchozího restaurátorského průzkumu před retuší přetřena vaječnou emulzí se zahuštěným olejem.⁸¹

Stav díla a jeho příčiny

Omítka se na velké části výjevu nedochovala. Příčinou je konstrukční chyba (vyzdění vylehčovacích oblouků prasklo a oddělilo se od nich), vysekání drah pro elektrické rozvody, ale i samotné relativně hustě provedené pekování. Při předchozím restaurování proběhlo nedůsledné tmelení peků, na některých místech nedochází k propojení staré a nové omítky. Po statickém pohybu zdiva v místech vylehčovacích oblouků se nachází velkoplošný tmel. Další velkoplošné tmely jsou i v místech po elektrickém vedení a v místech, kde byly v renesanci trámy původního dřevěného stropu. Největším problémem původní omítky byly rozsáhlé dutiny mezi vrstvami a zdí. Dutiny se nacházely především v blízkosti vylehčovacích oblouků.

Barevná vrstva je na většině míst soudržná. Promodelování maleb zcela chybí. Malba se zřejmě dochovala pouze v podmalbách. Zjevná je především štětcová rozkresba. Patrně při odkryvu maleb došlo ke ztrátám narůžovělých tónů, které se lokálně dochovaly v inkarnátu postav.

V místech horní linie stropu se vytvořil obtížně čistitelný tmavý pás v důsledku kumulace nečistot, mastnot a prachu. Na renesanční záklopový strop bylo

⁷⁸ Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. Věc: Objev nástěnné malby. Jindřichův Hradec 5. 7. 1964.

⁷⁹ NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v 1. patře*. Praha 1992.

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Ibidem.

pravděpodobně v minulosti druhotně natlučeno rákosové podbití, čímž se mohla vytvořit kapsa pro usazování nečistot.

4 Zkoušky technologií a materiálů

Před restaurátorským zákrokem bylo potřeba provést zkoušky některých postupů. Na malbách byla provedena zkouška čištění druhotných retuší, které se objevovaly především na druhotných tmelech. Původní předpoklad byl, že bude nezbytné někde retuše odstranit i z originální malby.

Pro účely odstranění retuše z povrchů druhotných tmelů byly použity tyto materiály:

- Destilovaná voda – bez účinku
- Isopropanol – částečný účinek
- voda a líh v (obj.) poměru 1:1 – dostatečný účinek

Výsledky zkoušek

Provedené zkoušky potvrdily, že originální malba není příliš citlivá na vodu. Pro odstranění retuší chemickou cestou se jako nejúčinnější jevílo použití kombinace lihu a vody v obj. poměru 1:1.

5 Návrh restaurátorského zákroku

5.1 Návrh koncepce restaurování

Bylo rozhodnuto odstranit většinu technicky a vizuálně nevyhovujících druhotných tmelů. Na některých místech byla pouze snížena úroveň těchto tmelů, tzn. soudržná jádra tmelů, byla ponechána. Tmely nevyhovovaly jak svou strukturou povrchu, tak příliš nenavazovaly na historickou omítku, bylo tedy přínosnější je na některých místech zcela odstranit a to i z důvodu lepšího přístupu k hloubkovému zpevnění omítkové vrstvy.⁸²

Předmětem restaurování je levá polovina výjevu v pravém rohu východní stěny místnosti, konkrétně *Svatba v Káni Galilejské*. Retuše předchozích restaurátorů z původní omítky není nezbytné odstraňovat. V rámci zásahu by měly být vyměněny všechny druhotné tmely, které nevyhovují po estetické stránce. Po vytmelení by mělo dojít ke sjednocení malby prostřednictvím napodobivé retuše a na některých místech budou uskutečněny náznakové rekonstrukce. V neutrálním tónu budou provedeny retuše na velkoplošných tmelech. Pro retuše bude zvolena vodorozpustná technika a bude uskutečněna pouze na nové omítce – tmelech. Rozsah a úroveň rekonstrukcí bude konzultována se zástupcem památkové péče a s investorem. Prezentace restaurovaných maleb se od předchozí bude lišit zejména v provedení tmelů a retuší, které budou provedeny vodorozpustnou technikou na tmelech.

5.2 Návrh postupu restaurátorských prací

V souladu s uvedenými cíli a v rámci splnění záměru z roku 2018, byl vybrán následující postup restaurátorských prací:⁸³

- 1) Odstranění všech nevyhovujících tmelů (práce mechanicky: restaurátorská kladívka)
- 2) Hloubková konsolidace omítek (použití vápenné nanosuspenze v ethanolu)
- 3) Hloubkové vyplnění dutin a trhlin injektážní maltou na vápenné bázi Ledan TB1.
- 4) Redukce druhotných barevných vrstev na vybraných místech

⁸² WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana; BERANOVÁ, Anežka. *Průzkum nástěnných maleb v1. patře nám. Míru čp. 480*. Slavonice 2018.

⁸³ Ibidem.

- 5) Tmelení bude provedeno vápennou maltou vhodné struktury a s důsledným propojením staré a nové omítky
- 6) Retuš minerálními pigmenty pojenými vodorozpustným pojivem – na základě schválených návrhů.

6 Dokumentace restaurátorského zásahu

6.1 Postup restaurátorských prací

Postup prací proběhl v souladu s restaurátorským záměrem a na základě konzultací se zástupci obou složek památkové péče.

6.1.1 Odstranění nepůvodních tmelů

Většina druhotných tmelů byla pro svou nevhodnou strukturu mechanicky odstraněna. Velký novodobý tmel, v místech po trámu, byl odstraněn (pomocí pneumatického kladívka) kvůli nevyhovujícímu přesahu nad výšku historické omítky. Musel být odstraněn i cementový tmel, který se nacházel pod vápenným tmelem, jehož povrch byl rozpraskaný. Některé vyhovující jádrové tmely byly ponechány.

6.1.2 Strukturální konsolidace defektů

V místech zbavených druhotných tmelů byla provedena strukturální konsolidace původní omítkové vrstvy. Původní omítka byla nesoudržná, proto se přistoupilo ke zpevnění vápennou nanosuspenzí (*CaLoSiL E25* ředěný technickým líhem 1:3 (obj.)). Konsolidační prostředek byl aplikován pomocí injekční stříkačky v několika cyklech, dle uvážení.

6.1.3 Hlubková konsolidace omítkové vrstvy

Souběžně probíhaly injektážní i tmelící práce. Injektována byla především místa, která vykazovala oddělující se omítkovou vrstvou od zdiva. Pro efektivnější přístup k dutině bylo někdy třeba vyvrtat díru v už poškozených místech. Většinou však bylo vrtáno do míst odhalené omítky po druhotném tmele. Před aplikováním injektážní směsi se skulina pomocí balónku vyčistila od prachových depozitů a jemných pískových částic. Vyplnění dutin bylo provedeno injektážní směsí na bázi hydraulického vápna *Ledan TBI* aplikovanou do dutin pomocí injekčních stříkaček v potřebné hustotě zejména tlakovou metodou (s předchozím navlhčením vodou).

6.1.4 Tmelení

Receptura tmelů

Jádrová malta – nepřesátý písek (velikost zrn do 4 mm) a suchý vápenný hydrát v objemovém poměru 1:1

Obtmelovací malta hrubší štuk – 1 obj. díl přesátého písku o velikosti zrn 0-2 mm a 1 obj. dílu vápenného hydrátu

Peková malta – jemný štuk – 0,5 obj. dílu přesátého písku (zrna o velikosti 0-0,75 mm), 1 obj. díl písku (zrna 0-3 mm), 0,5 obj. dílu mramorové moučky a 2 obj. díly vápenného hydrátu

Nejprve byla místa před tmelením důkladně navlhčena. Hlubší místa po předchozím pekování byla prvně vytmelena obtmelovacím tmelem. Takový tmel byl po zavadnutí stržen pod úroveň okolního povrchu. Na takto připravený povrch byla nanesena druhá vrstva jemného štku. Struktura a povrch tmelu byl přizpůsoben okolí. Struktura tmelu byla po zavadnutí přizpůsobena okolí každého tmelu navlhčenou houbou Blitz-fix.

Na velkoplošné tmely byla použita jádrová malta na místech, kde stará jádrová omítka chyběla. Po zavadnutí bylo jádro strženo hranou špachtle. Následně po zatvrdnutí byl nanesen hrubší štuk (obtmelovací malta), okraje byly upravovány jemným štukem dle potřeby.

6.1.5 Vápenný nátěr

Pro stejnou savost povrchu tmelů byl připraven vápenný nátěr tzv. pačok ve složení vápenného hydrátu a zinkové běloby v 30% koncentraci. 5 g této směsi bylo smícháno s 20 ml 1,6% roztoku akrylátové disperze *K9* (pačok je díky disperzi nerozpustný aby nedošlo k promísení s retušovací lazurou). Tento nátěr bude při nasvícení UV světlem zvýrazňovat místa tmelů. Přidáním aditiv do retuší, které by měly způsobit jejich snadnější rozlišení, se ve své bakalářské práci věnovala Taisiia Khomenok.⁸⁴

⁸⁴ KHOMENOK, Taisiia. *Restaurování části nástěnné malby s motivem „Podobenství o rozséváči“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480*. Bakalářská práce. Litomyšl 2020. Univerzita Pardubice. Fakulta restaurování. Vedoucí práce: MgA. Zuzana Wichterlová.

6.1.6 Retuše a rekonstrukce

Cílem retuší bylo doplnění chybějících míst původní barevné vrstvy pro vizuální sjednocení povrchu maleb. Retuše a rekonstrukce byly provedeny především na tmelech. Tmely menších rozměrů a tmely peků byly retušovány lokální retuší někdy v intenzitě okolí, někdy ve světlejší intenzitě než okolí. Aby v rámci celku nepůsobil úsek necelistvě, musela být brána zřetel na intenzitu retuší provedených na již dokončených úsecích.

Vzhledem k větší absenci původní malby bylo nutno přistoupit na některých místech (zejména na středně velkých tmelech mimo tmely po trámech) k rekonstrukcím (vyzdívka po obloucích). Povrch velkoplošných tmelů bylo rozhodnuto pokrýt jen tónovacím nátěrem (v celé místnosti by měl být stejný).

Při řešení rekonstrukcí, byla snaha vždy čerpat z dochované původní barevné vrstvy. U předních sloupů byl následován jako předloha druhý dochovaný sloup. Přes fólii byl úsek dochované hlavice i patky přenesen do částí, kde původní malba chyběla. Rekonstrukce byly provedeny v hlavicích sloupů a arkádách, patkách sloupů, ve džbánu v míse a tváří Ježíše a Panny Marie. V případě akantu se možná jednalo o trojlist, který byl na dochované hlavici napravo vzadu. Střední list se zřejmě dotýkal až k římsce hlavice a na bocích byl roztřepený na dva menší.

Retuše byly provedeny vodorozpustnou technikou - minerálními práškovými pigmenty pojenými arabskou gumou v 3% (hm.) koncentraci.

6.2 Seznam použitých materiálů

Odstranění nepůvodních tmelů:

- Restaurátorská kladívka
- Brusný kámen na velkoplošné tmely
- Pneumatické kladivo, pneumatické dláto Wezit Pro
- Ruční majzlík

Strukturální konsolidace defektů:

- **CaLoSiL E25** – vápenná nanosuspenze v ethanolu (výrobce: IBZ Salzchemie GmbH & Co. KG)
- **Technický líh** – organické rozpouštědlo (výrobce: Severochema)

Hloubková konsolidace omítkové vrstvy:

- **Ledan TBI** – injektážní hydraulické bázi (výrobce: Tecno Edile Toscana)
- **Voda z vodovodního řádu**

Tmelení:

- **Kopaný křemičitý písek** (Pískovna Tasovice, lokalita Znojmo)
- **Suchý vápenný hydrát** (Bílé vápno CL 90–S dle ČSN EN 459-1, SuperCalco; výrobce: CARMEUSE CZECH REPUBLIC s.r.o.; lokalita: vápenka Mokrá)
- **Voda z vodovodního řádu**

Retušování:

- **Práškové minerální pigmenty** (distributor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG, Německo)
- **Arabská guma** (výrobce: Fichema, s. r. o.)
-

6.3 Doporučený režim památky

Retuše jsou provedeny vodorozpustnou technikou, proto je dobré se vyhnout jakémukoli kontaktu malby s vodou.

Pro prezentaci malby je doporučeno vhodně ji nasvítit, pokud je to možné vyhnout se bočnímu nasvícení. Při bočním nasvícení existuje riziko zvýraznění nerovného povrchu původní i doplněné omítky.

Doporučena je pravidelná kontrola památky restaurátorem s příslušným povolením Ministerstva kultury ČR v intervalu pěti let. Pokud bude pozorována změna na malbách, či v jejich okolí (např. praskliny v pravém rohu východní stěny) je žádoucí přivolat co nejdříve ke konzultaci restaurátora.

6.4 Nová zjištění o památce

Nová zjištění při podzimní etapě 2020

Nově byla určena pravděpodobná funkce dnes zazděného výklenku, který se nachází v koutě jižní stěny. Výklenek mohl být v minulosti nezazděný pro odtok z úžlabí.

Výsledky archeologického průzkumu přispěly k rozklíčování konstrukčních vývojových etap. Při průzkumu (při odstranění novodobé podlahy) došlo k nalezení

rákosu, kterým byl zřejmě podbit renesanční strop. Zároveň byly také objeveny fragmenty barokní omítky a jiných omítek s různě barevnými nátěry. Po sundání soudobé betonové podlahy se v severovýchodním koutu nacházel cihlový pozůstatek spodní partie soklu zřejmě pro kachlová kamna.

Laboratorní průzkum identifikoval obsah křídý ve dvou odebraných vzorcích původní malby. Křída zřejmě vytvořila na inkarnátech mezivrstvu pro nanesení dalších barevných vrstev.

Při podzimní etapě restaurování byly nalezeny grafické listy personifikací *Astrologie a Geometrie*, které bývají součástí většího celku *Sedmi Svobodných umění*. Autorem grafických předloh je George Pencz.

Nová zjištění při jarní etapě 2021

Podle datace vzniku malovaných dekorací v přízemí jako jsou erby Zachariáše z Hradce (po roce 1553) a Wolfganga Kapplera (před rokem 1567), a podle roku vydání Postily (dle digitální databáze dev.hab.de⁸⁵ poprvé v roce 1545) by se malby v patře mohly datovat do 50. až 60. let 16. století.⁸⁶ Prozatím se nepodařilo rozklíčovat erby v prvním patře sálu, datace by s tímto zjištěním mohla být přesnější.

Při restaurátorských pracích byly nad dveřmi na erbu v západní stěně nalezeny drobné fragmenty zlata (kytička a koruna).

V rámci průzkumu byla nalezena grafická předloha *Svatby v Káni Galilejské* od Hanse Brosamera.⁸⁷ V průběhu průzkumu byly nalezeny další dvě verze grafické předlohy od kopistů.

⁸⁵ Maria von Katte. Katalog der Wolfenbütteler Luther-Drucke 1513 bis 1546. In: *Herzog August Bibliothek* [online]. [cit. 18. 01. 2021]. Dostupné z: <http://dev.hab.de/lutherkat/index.htm>

⁸⁶ Dle písemného sdělení Zdeňka Míchalová, duben 2021.

⁸⁷ BROSAMER, Hans. *Svatba v Káni Galilejské*. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144041?page=110> a British muzeum: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1927-0210-6.

7 Seznam literatury, pramenů

7.1 Seznam literatury

RADOVÁ, Milada, RADA, Oldřich. *Kniha o sklípkových klenbách*. Praha: Jalna 1998. ISBN 80-901743-7-X.

MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Měšťané, umělci, řemeslníci: výtvarná kultura v Telči a Slavonicích v době renesance*. Brno: Books & Pipes, 2020. Maturandum. 166 stran. ISBN: 978-80-7485-214-5.

RYCHETSKÝ, Čestmír. Reformační umění ve Slavonicích. *Český bratr: Českobratrská církev evangelická*. Praha 1953, ročník 29, č. 4-5. s. 54-61. Místo uložení: Moravská zemská knihovna v Brně, Signatura: 01314-0111.218

FEJTOVÁ, Olga, PEŠEK, Jiří. Recepce díla Martina Luthera v pražských a lounských měšťanských knihovnách doby předbělohorské. *Documenta pragnesia XV*. [online]. 1997, s. 83-123 [19. 08. 2021]. ISSN 0231-7443. Dostupné z: http://www.ahmp.cz/docs/dp/20_DP%20XV.pdf

ÖSTERREICHER, Oliver, *Sgraffitohäuser und Zellengewölbe, Die Österreicher in Gotik und Renaissance*, Bad Pirawarth 2017, (nepublikovaný rukopis).

KÜHNEL, Harry. *Kremser apotheker und ärzte des mittelalters und der frühen Neuzeit*, in: *Mitteilungen des Kremser Stadtarchives* 1 (1961), s. 9-32.

LEJSKOVÁ MATYÁŠOVÁ, Milada. Figurální sgrafito ve Slavonicích a jeho restaurování. *Památková péče*. Praha. 1970, č. 3.

MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Marginální poznámka o muži, který si ukazuje na oko a na ucho*. In: gesta v umění, ed. sborník Šroněk. Brno 2018/2019, s. 87-92.

HOŠEK, Jiří; MUK, Jan. *Omítky historických staveb*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-23349-x.

MORA, Paolo; MORA, Laura; PHILIPPOT, Paul. *Conservation of Wall Paintings*. London: ICCROM, 1984. ISBN 0-408-10812-6.

7.2 Seznam pramenů

NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. *Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v 1. patře*. Praha 1992. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště, České Budějovice. RZ 1514

WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana. *Záměr na restaurování nástěnných maleb – č. p. 480 Slavonice*. Hostim 20. 11. 2016. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště, České Budějovice a Městský úřad Slavonice.

WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana; BERANOVÁ, Anežka. *Průzkum nástěnných maleb v 1. patře nám. Míru čp. 480*. Slavonice 2018. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště, České Budějovice. RZ 5661/1, RZ 5661/2

BAYER, Karol. *Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích*. Litomyšl 2020.

Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště, České Budějovice. Evidenční listy a další dokumenty.

Městský úřad Slavonice. Evidenční listy.

Plánová dokumentace z Městského úřadu Slavonice

7.3 Vysokoškolské práce

MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Renesanční/reformační nástěnné malby ve Slavonicích*. Magisterská diplomová práce. Brno 2010. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce: prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc.

KHOMENOK, Taisiia. *Restaurování části nástěnné malby s motivem „Podobenství o rozséváči“ v prvním patře měšťanského domu na náměstí Míru čp. 480*. Bakalářská práce. Litomyšl 2020. Univerzita Pardubice. Fakulta restaurování. Vedoucí práce: MgA. Zuzana Wichterlová.

7.4 Grafická díla

Svatba v Káni Galilejské:

BROSAMER, Hans. *Svatba v Káni Galilejské*. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144041?page=110>

Autor grafické předlohy neznámý. *Svatba v Káni Galilejské*. 1551. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Dostupné z: https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN812961862&PHYSID=PHYS_0024&DMDID=DMDLOG_0012

Autor grafické předlohy neznámý. *Svatba v Káni Galilejské*. 1554. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144046?page=5>

Postily:

LUTHER, Martin. *Auslegung der Episteln und Evangelien durchs ganze Jahr// Postille oder Auslegung der Episteln und Evangelien durch das ganze Jahr*. Tiskárna Nikolaus Wolrab, Leipzig, 1545. [online]. [cit. 18. 01. 2021]. Dostupné z: <http://dev.hab.de/lutherkat/search.php?exid=744>

LUTHER, Martin. *Haußpostilla uber die Sontags und der fürnemesten Feste Evangelien*, Durch das gantze Jar. Franckfurt an der Oder. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10144041_00005.html

Das New Testament/ und histori Christi/ fürgebildet. 1551. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Autor neznámý. Dostupné z: <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht/?PPN=PPN812961862>

LUTHER, Martin. *Haußpostil. uber die Sontags, und der fürnemesten Fest Evangelia, durch das gantze Jar*. Nüremberg. 1554. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Dostupné z: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10144046_00005.html

Geometrie a Astrologie:

PENCZ, George. *Astrologia*. Bildindex. Dostupné z:
<https://www.bildindex.de/document/obj35007370?part=0&medium=haumg-pencz-ab3-0110>

PENCZ, George. *Geometria*. Bildindex. Dostupné z:
<https://www.bildindex.de/document/obj35007369?part=0&medium=haumg-pencz-ab3-0109>

7.5 Databáze a internetové zdroje

https://collections.thulb.uni-jena.de/templates/master/template_collections/index.xml

<https://opacplus.bib-bvb.de/>

<https://www.onb.ac.at/>

<http://dev.hab.de/lutherkat/>

<http://dev.hab.de/lutherkat/index.htm>

Rev. Stephen Preus. Luther's Hauspostille. In: *Lutheranreformation*. [online]. 22. 12. 2017. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://lutheranreformation.org/theology/luthers-hauspostille/>

Motive: Freie Künste nach Pencz aus Sinsheim. In: *Furnologia* [online]. [cit. 18. 8. 2021]. Dostupné z: <https://furnologia.de/motive/eine-kachel-aus-der-serie-der-freien-kuenste-nach-pencz-aus-sinsheim/>

Der Alchemist von Oberstockstall und seine vielen Rätsel. Goldmacher, Baphomet und der Stein der Weisen. In: *Kultur und Wein das beschauliche Magazin* [online]. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.kulturundwein.com/alchemist.htm?nocache=1377362337>

Wolfgang Kappler. In: *RegiowikiAT: Freies Wissen aus den Regionen Österreichs* [online]. 12. 11. 2020 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: https://regiowiki.at/wiki/Wolfgang_Kappler

Maria von Katte. Katalog der Wolfenbütteler Luther-Drucke 1513 bis 1546. In: *Herzog August Bibliothek* [online]. [cit. 18. 01. 2021]. Dostupné z: <http://dev.hab.de/lutherkat/index.htm>

Pro další online vyhledávání biblí, byly použity tyto odkazy:

Hauspostille. In: *Österreichische Nationalbibliothek* [online]. 2021 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.onb.ac.at>

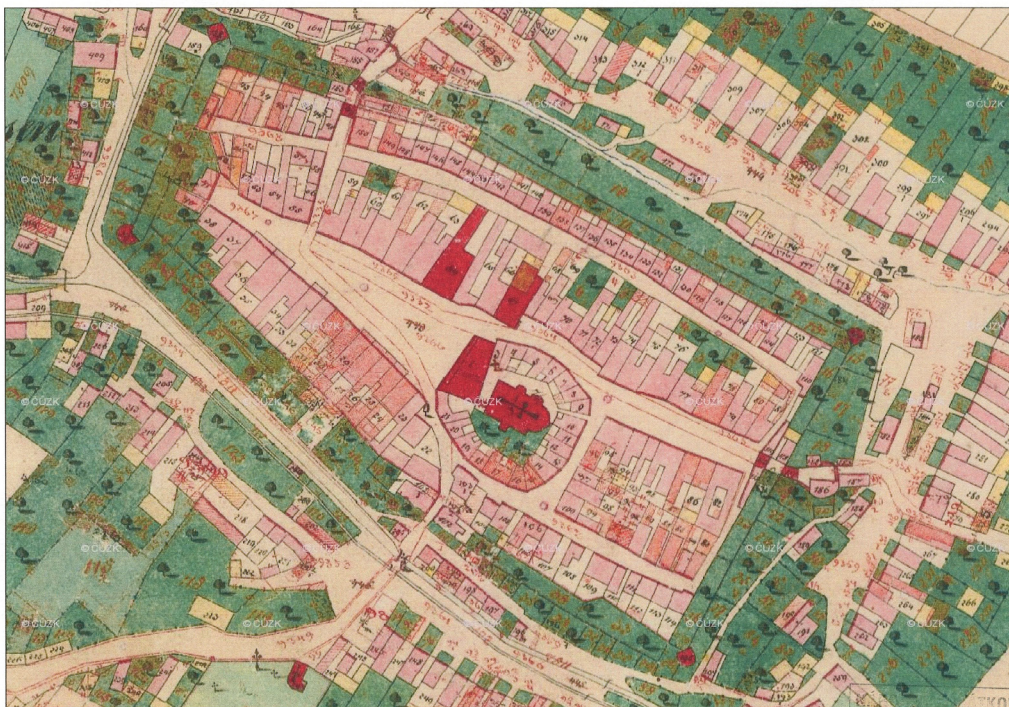
Hauspostille. In: *Bayerische Staatsbibliothek: Information in erster Linie*. [online]. 2021 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.bsb-muenchen.de/>

Hauspostille. In: *Digitalisierte sammlungen: Staatsbibliothek zu Berlin*. [online]. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/>

Hauspostille. In: *The British Museum*. [online]. [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://www.britishmuseum.org/>

Hauspostille. In: *Wikipedia, Die freie Enzyklopädie*. [online]. 19. 04. 2020 [cit. 19. 08. 2021]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Hauspostille>

8 Fotografická a obrazová dokumentace

Císařský otisk stabilního katastru z roku 1828

ÚSTAV
územní odbor pracoviště
Ústřední úřad
Slavonice

Obr. 01: Císařský otisk stabilního katastru z roku 1828. Červeně je zde vyznačen dům čp. 480. (Městský úřad Slavonice)

Obr. 02: Historická fotografie, náměstí Slavonice (1909), (zdroj: <https://digi.ceskearchivy.cz>)

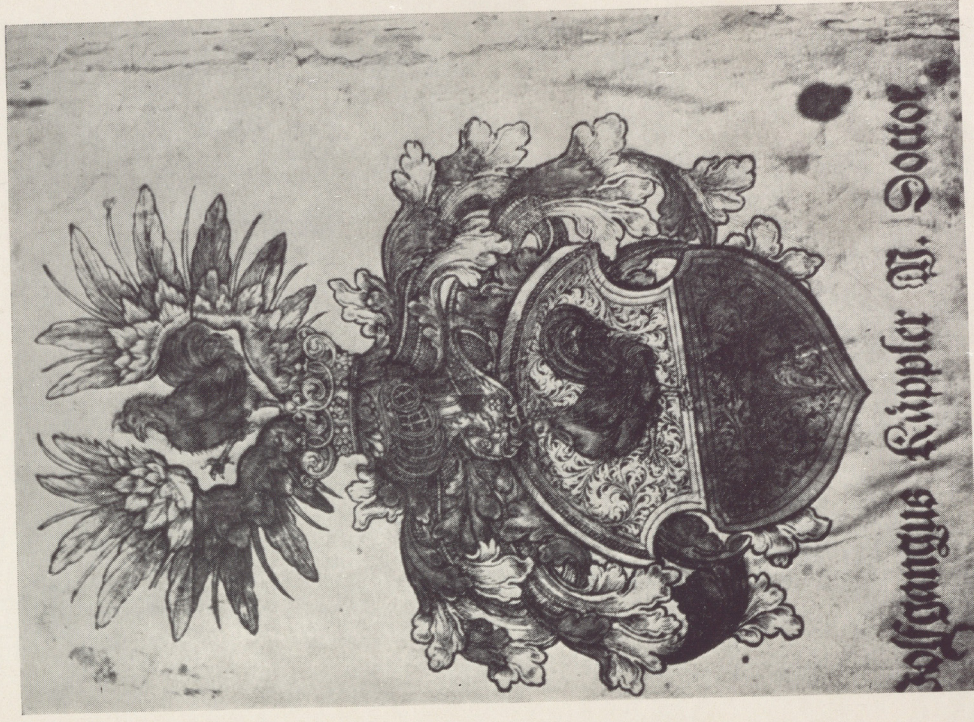

Obr. 03: Historická fotografie, důmč. 480 r. 1925 (uprostřed), **Obr. 04:** Fotografie dnešní podoby domu pro srovnání s předchozí. (zdroj: www.slavonice-zlabings.eu).

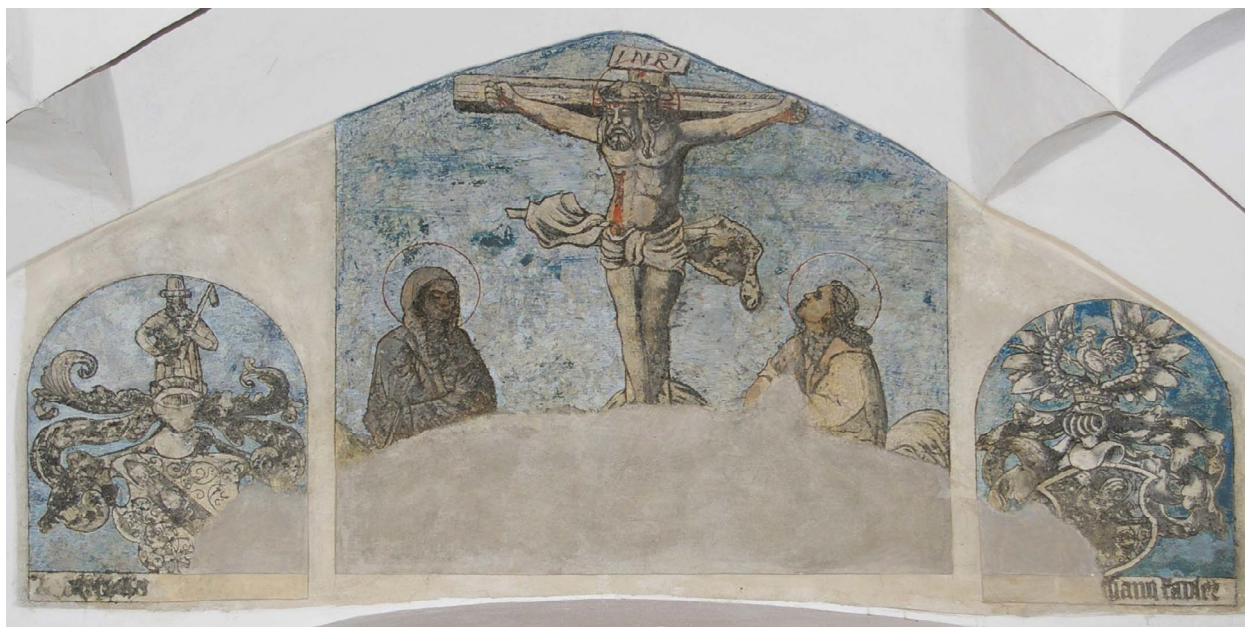

Obr. 05: Portrét Wolfganga Kapplera z roku 1530. Autor neznámý. (zdroj: ÖSTERREICHER, O l i v e r, Sgraffitohäuser und Zellengewölbe, Die Österreicher in Gotik und Renaissance, Bad Pirawarth 2017, (nepublikovaný rukopis).

Obr. 06: e r b Wolfganga Kapplera z knižní publikace (KÜHNEL, Harry. Kremser apotheker und ärzte des mittelalters und der frühen Neuzeit, in: Mitteilungen des Kremser Stadtarchives 1 (1961), s. 9-32.)

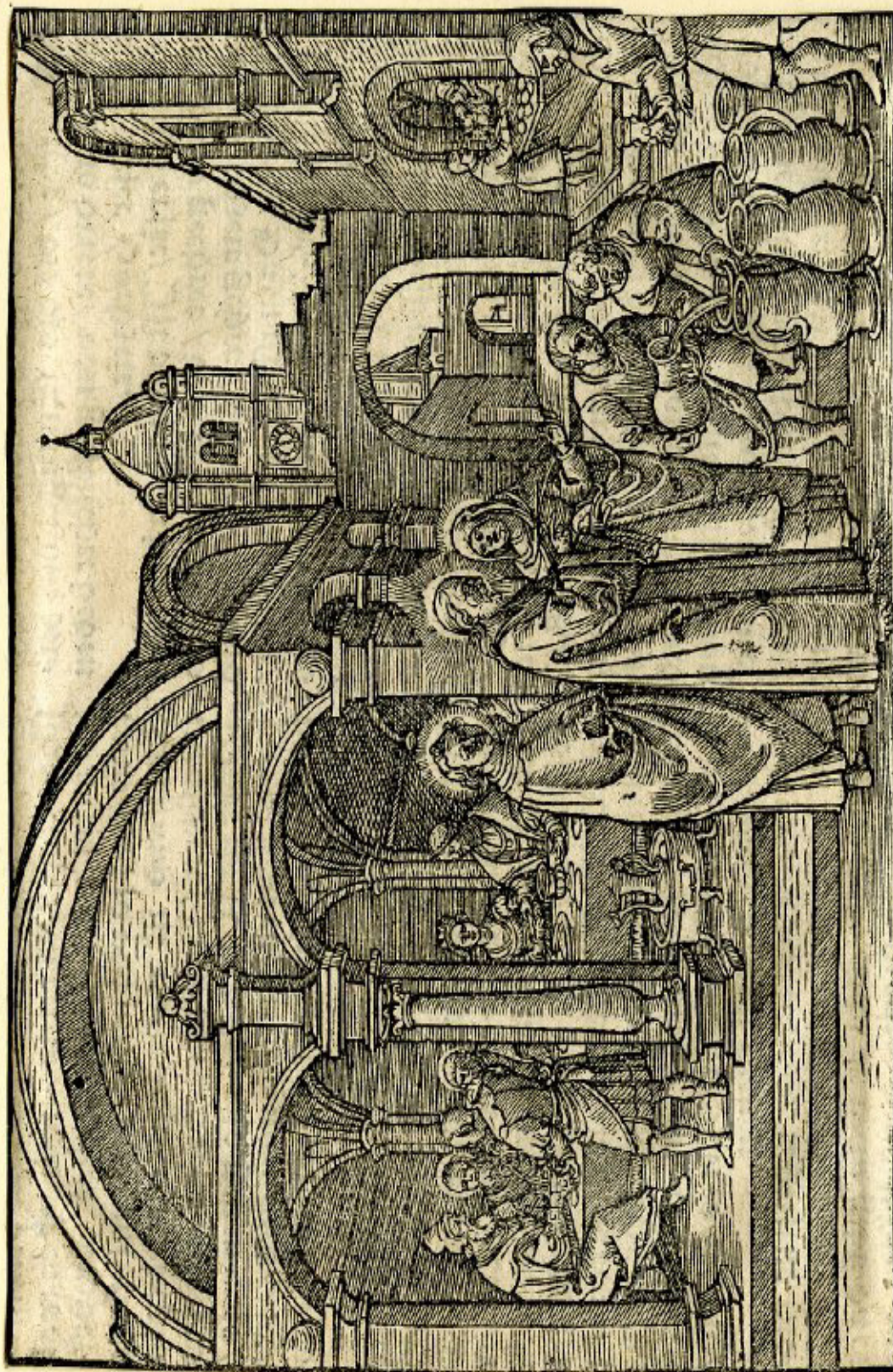

Wappen Dr. Wolfgang Kapplers

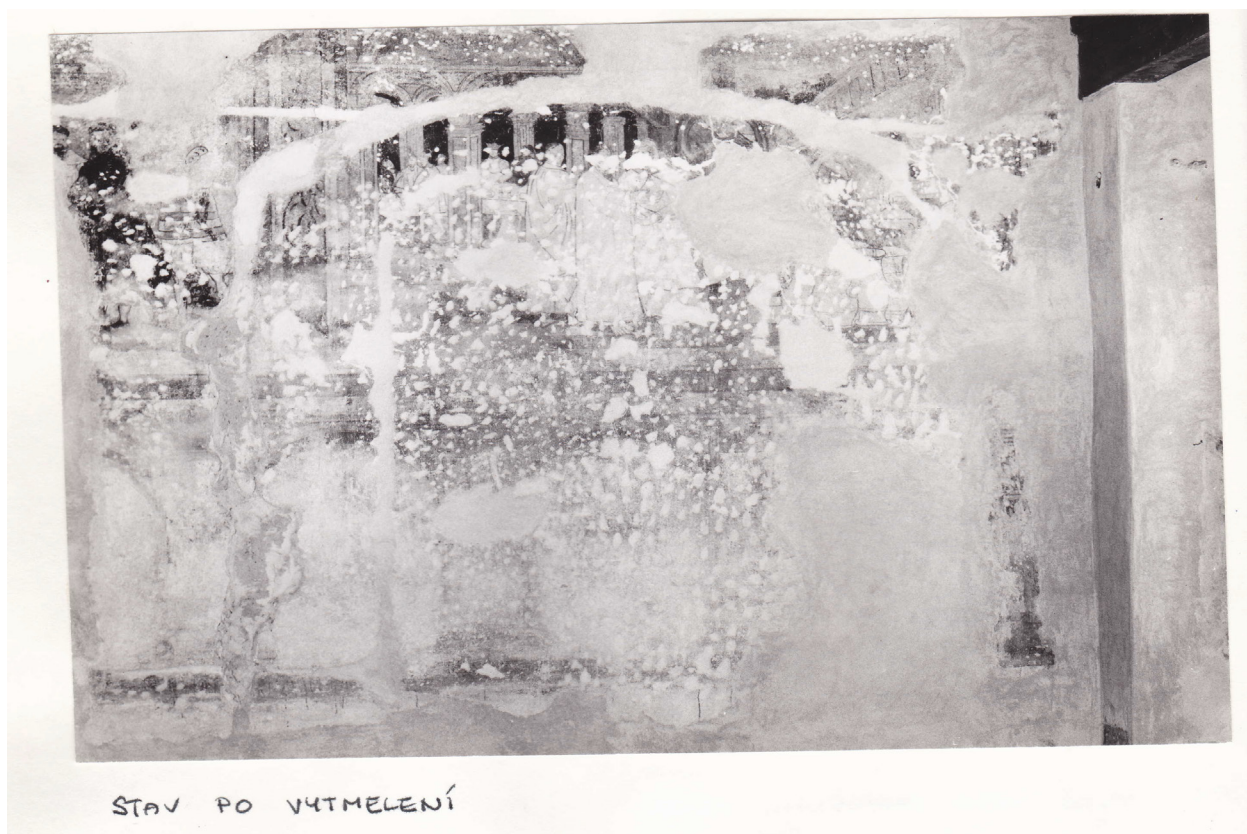
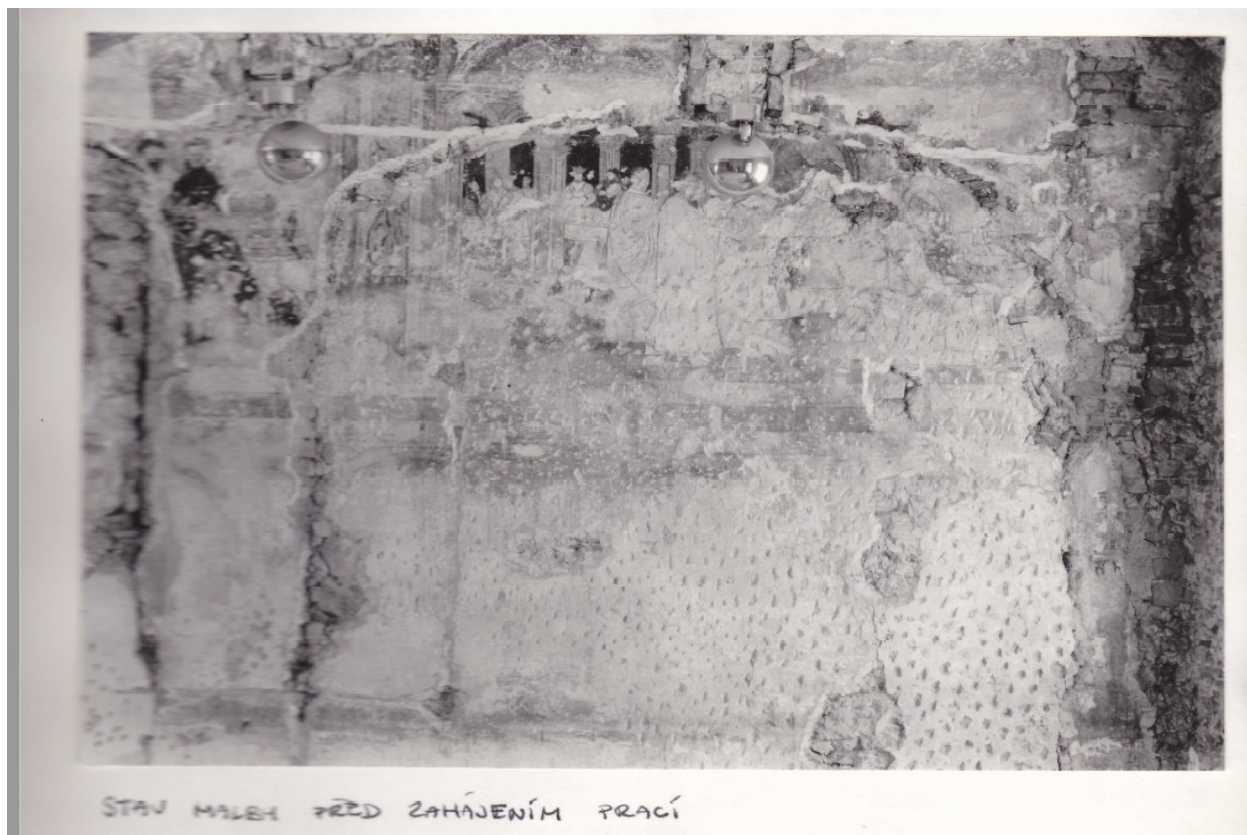

Obr. 07: Pohled na Kalvárii, která se nachází v mázhausu nad vstupem do prodejny. Po stranách jsou erby majitelů domu.

Obr. 08: Výjev: Svatba v Káni Galilejské v prvním patře sálu sousedního domu čp. 479.

Obr. 09: Svátba v Káni Galilejské. Pravděpodobně grafická předloha výjevu od Hanse Brosamera (1520-1540). (BROSAMER, Hans. Svátba v Káni Galilejské. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-saamlungen.de/de/view/bsb10144041?page=110>)

Obr. 10: Svatba v Káni Galilejské. Historické foto stavu před zahájením restaurátorských prací v roce 1992. (Dostupné z: NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v 1. patře. Praha 1992.)

Obr. 11: Svatba v Káni Galilejské. Historické foto stavu malby po vytmelení z roku 1992. (Dostupné z: NOVOTNÝ, Josef, JOSEFÍK, Jiří, NOVOTNÝ, Petr a SKOŘEPA, Tomáš. Slavonice dům č. 480: Renesanční nástěnná malířská výzdoba v 1. patře. Praha 1992.)

Obr. 12: c c e l -
kový pohled na
východní stěnu.
Vpravo u oken
je výjev: Svatba
v Káni Galilejské
(levá polovina vý-
jevu restaurována
autorkou docu-
mentace). Vedle
je výjev Uzdravení
setníkova syna
v Kafarnaum
a Utišení bou-
ře. Stav před
restaurováním.

Obr. 13: Pohled na celý výjev. Levá polovina je předmětem restaurování. Stav před restaurováním.

Obr. 14: Pohled na restaurovaný úsek. Stav před restaurováním.

Obr. 15: Pohled na levou horní část restaurovaného úseku. Snímek zachycuje především oblast druhotných retuší provedených na tmelech. Stav před restaurováním.

Obr. 16: Výjev Svatba v Káni Galilejské. Snímek zobrazuje hostinu odehrávající se v renesančním altánku. Stav před restaurováním.

Obr. 17: Výjev Svatba v Káni Galilejské. Pohled na ústřední postavy. Uprostřed stojí Ježíš Kristus, vpravo Panna Maria a vlevo pravděpodobně jeden z učedníků. Stav před restaurováním.

Obr. 18: Detailnější snímek. Uprostřed Ježíše a učedníka je zachycen směr natažení původní omítky. Fotka stavu po tmelení.

Obr. 19: Snímek zobrazuje nerovnost/zvlnění omítky.

Obr. 20: Nevyhovující druhotné tmely. Fotka zachycuje původní světle okrovou rozkresbu. Stav před restaurováním.

Obr. 21: Detail znázorňuje nevhovující čárkovou retuš na tmelu a poškození pláště Panny Marie dvěma železnými předměty. Původní barevná vrstva zelené barvy pod límcem. Stav před restaurováním.

Obr. 22: Snímek zobrazuje trhlinu uprostřed celého výjevu. Prasklina vede od stropu přes velkoplošný tmel a částečně prochází dál původní malbou. Stav před restaurováním.

Obr. 23: Nevhovující druhotné tmely v levém rohu výjevu, v bočním nasvícení. Stav před restaurováním.

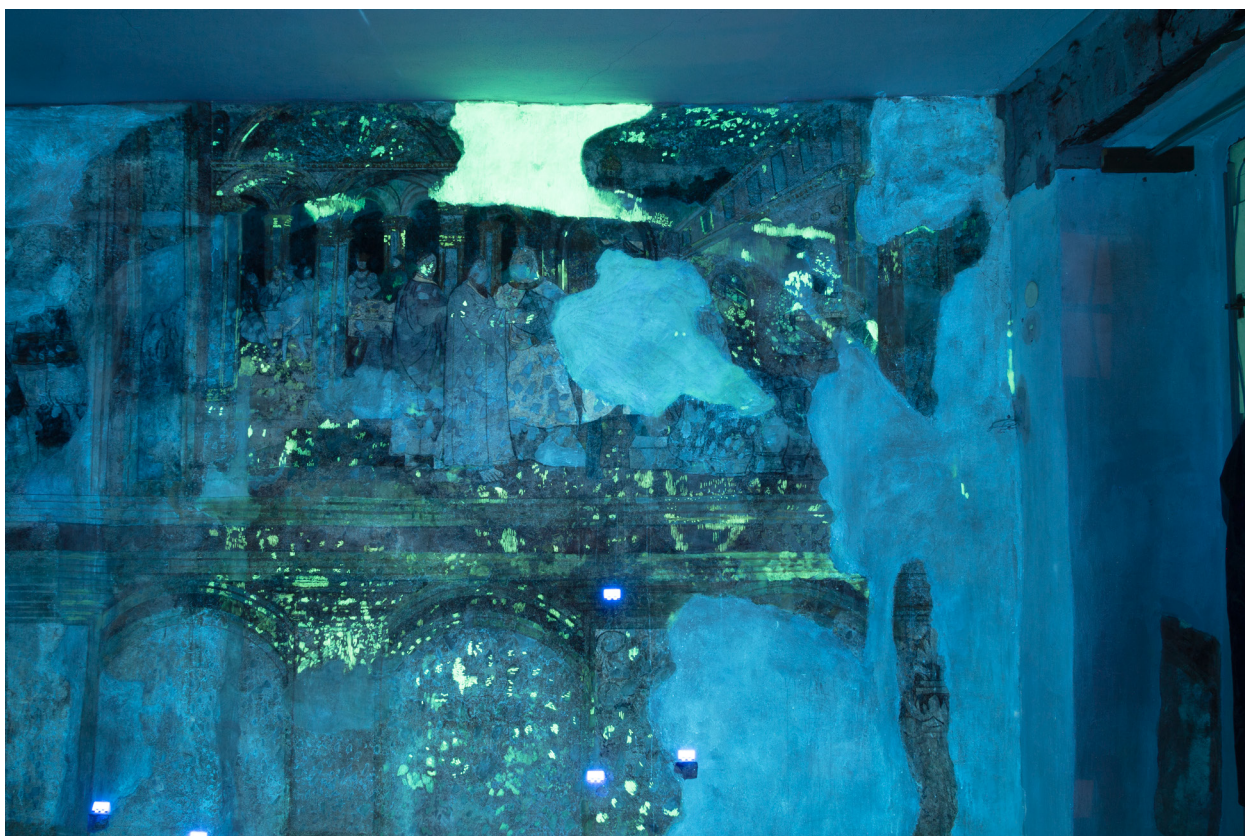

Obr. 24: Pohled na část pod výjevem. Východní stěna, boční pohled v denním světle. Snímek zachycuje nerovnost povrchu tmelů a lesknoucí se místa povrchu malby. Lesk mohly způsobit předchozí fixáže. Stav před restaurováním.

Obr. 25: Detail na čárkovou retuš na původní omítce. Zřejmě provedena v místě ztráty barevné vrstvy. Část se nachází vpravo polovině výjevu Svatba v Káni Galilejské. Tato oblast není předmětem restaurování autorkou dokumentace. Stav před restaurováním.

Obr. 26: Detail na nevyhovující intenzivnější retuš oproti originální malbě. Stav před restaurováním.

Obr. 27: Východní stěna. Pohled na scénu „Svatba v Káni Galilejské“ v rozptýleném bílém světle. Stav před restaurováním.

Obr. 28: Východní stěna. Pohled na scénu „Svatba v Káni Galilejské“ - UV fluorescenční fotografie. Průzkum lépe identifikoval retuše, které se vyskytovaly především na druhotných tmelech. Některé retuše mají výraznou žluto-zelenou luminiscenci, ta může odkazovat na použití zinkové běloby. Jiná žlutá luminiscence se objevuje v levé části výjevu pod postavami u stolu. Tmely se jeví v UV záření jako světle fialové.

Obr. 29: Detail zachycuje místo odběru vzorku V52 z původní ztmavlé části malby.

Obr. 30: Postup práce - Detail nevyhovujícího velkoplošného tmelu v oblasti po trámoch. Stav pred restaurovaním.

Obr. 31: Postup práce - Detail na miesto po odstránení veľkoplošného tmelu. V miestach cihel, ktoré boli nad úroveň pôvodnej maľby bolo použito pneumatické kladivo a brusný kámen. Odhalené miesto pôvodnej omítky bolo pomocou injekčnej striekačky napuštено strukturálnej konsolidácie.

Obr. 32: Postup práce - Pohled na levý roh výjevu. Místo po odstranění druhotného tmelu opatřeno jádrovou omítkou.

Obr. 33: Postup práce - Pohled na oblast dříve umístěného trámu. Po odstranění druhotného tmelu a nanesení jádrové omítky.

Obr. 34: Postup práce - Stav po vytmelení vyzdívkou obtmelovací maltou a stav po nanesení vápenného nátěru.

Obr. 35: Postup práce - Stav po vytmelení místa po trámu obtmelovací maltou a i stav po nanesení vápenného nátěru.

Obr. 36: Postup práce - Stav po retušování. V místě vy-
zdivky byla provedena rekonstrukce.

Obr. 37: Postup práce - Stav po zatónování tmelu neutrál-
ním tónem. Stav po retušování.

Obr. 38: restaurovaný úsek. Stav po odstranění nevyhovujících druhotných tmelů.

Obr. 39: restaurovaný úsek. Stav po vytmelení.

Obr. 40: Detail spodní části malby pod renesančním altánkem. Stav po vytmelení.

Obr. 41: Detail malby v liniích. Postava Panny Marie a Ježíše. Stav po vytmelení.

Obr. 42: Sekvence: postavy v přímém nasvícení. Snímek zobrazuje stav před restaurováním.

Obr. 43: Sekvence: snímek zobrazuje stav po odstranění nevhodujících druhotných tmelů v denním světle.

Obr. 44: Sekvence: snímek zobrazuje stav po odstranění nevyhovujících druhotných tmelů v ostrém bočním nasvícení.

Obr. 45: Sekvence: snímek zobrazuje stav po tmelení v denním světle.

Obr. 46: Sekvence: snímek zobrazuje stav po nanesení vápenného nátěru.

Obr. 47: Sekvence: snímek v rozptýleném světle. Stav po retušování.

Obr. 48: Sekvence: scéna v přímém nasvícení. Snímek zobrazuje stav před restaurováním.

Obr. 49: Sekvence: Džbán. Stav po odstranění nevyhovujících druhotných tmelů v ostrém bočním nasvícení.

Obr. 50: Sekvence: snímek zobrazuje pohled na vytmele-
nou oblast se džbánem.

Obr. 51: Sekvence: Detail na džbán. Stav po tmelení a na-
nesení nátěru.

Obr. 52: Sekvence: snímek zobrazuje pohled stavu po retušování oblasti se džbánem.

Obr. 53: Sekvence: detail na džbán. Stav po retušování.

Obr. 54: Sekvence: nevyhovující druhotné tmely v bočním nasvícení. Stav před restaurováním

Obr. 55: Sekvence: Oblast po tmelení.

Obr. 56: Sekvence: Snímek zobrazuje oblast po retušování.

Obr. 57: Vlevo ruka Ježíše, vpravo Panny Marie. Stav po restaurování.

Obr. 58: Paže učedníka, stojícího vedle Krista. Stav po restaurování

Obr. 59: Spodní část postavy Krista. Snímek ukazuje intenzitu retuší provedených na tmelech. Stav po restaurování

Obr. 60: restaurovaný úsek, stav po restaurování.

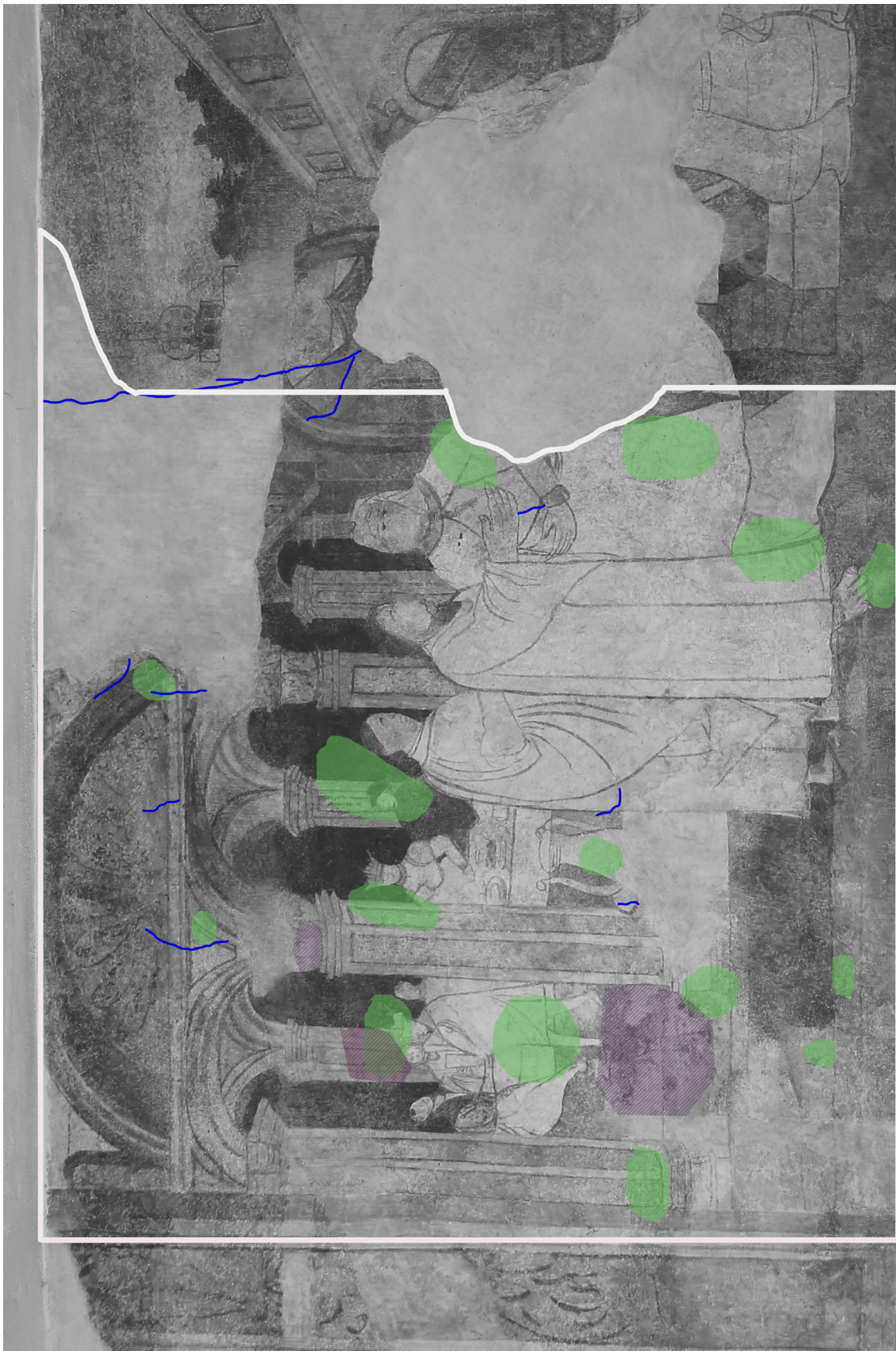
9 Grafická dokumentace

Seznam zakresů:

Grafický zakres č. 1: Poškození malby

Grafický zakres č. 2: Předchozí restaurátorské zásahy

Grafický zakres č. 3: Vlastní zásah

Grafický zakres č. 1:
Poškození malby

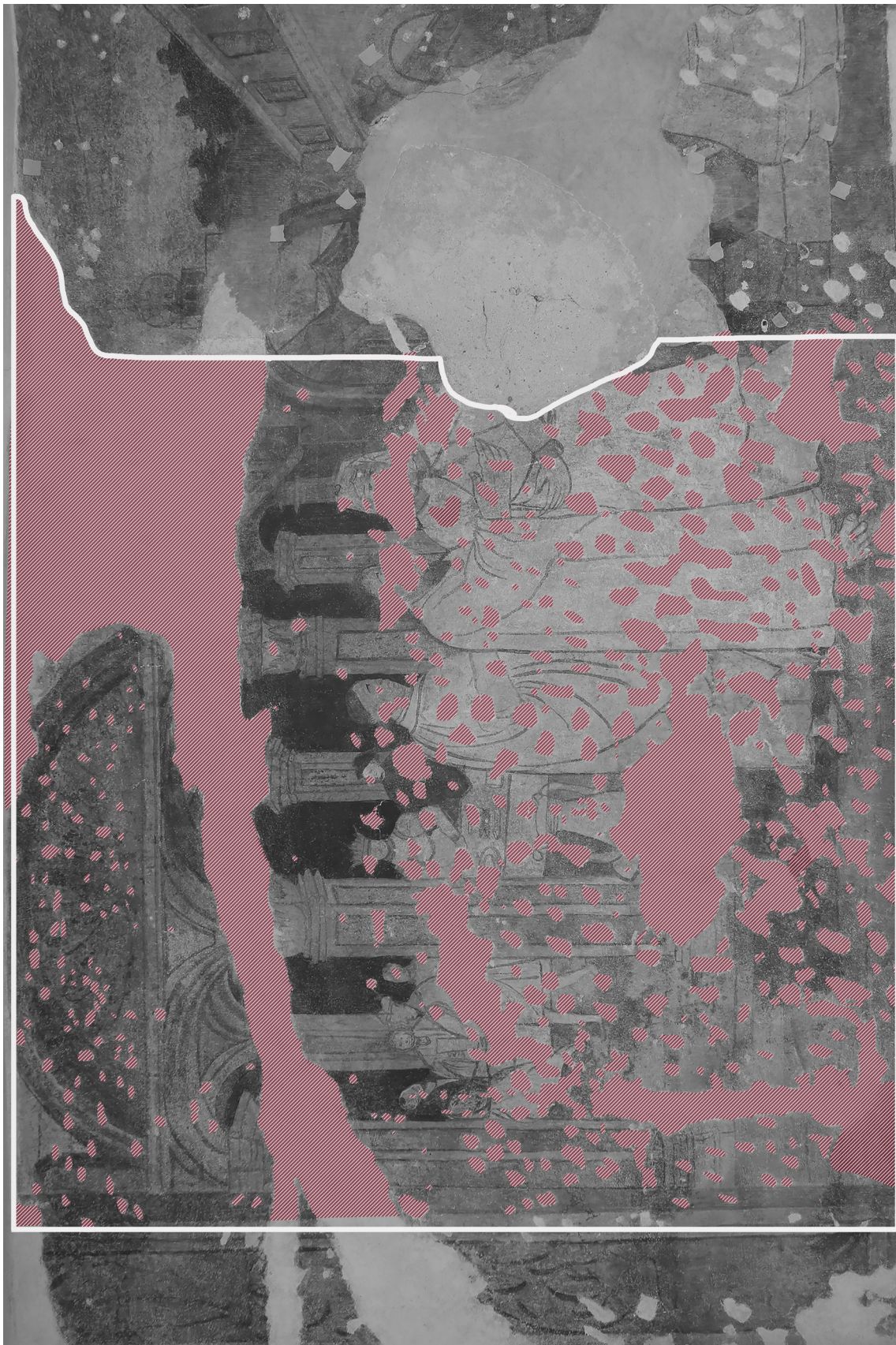
Praskliny a trhliny

Pohyblivé dutiny

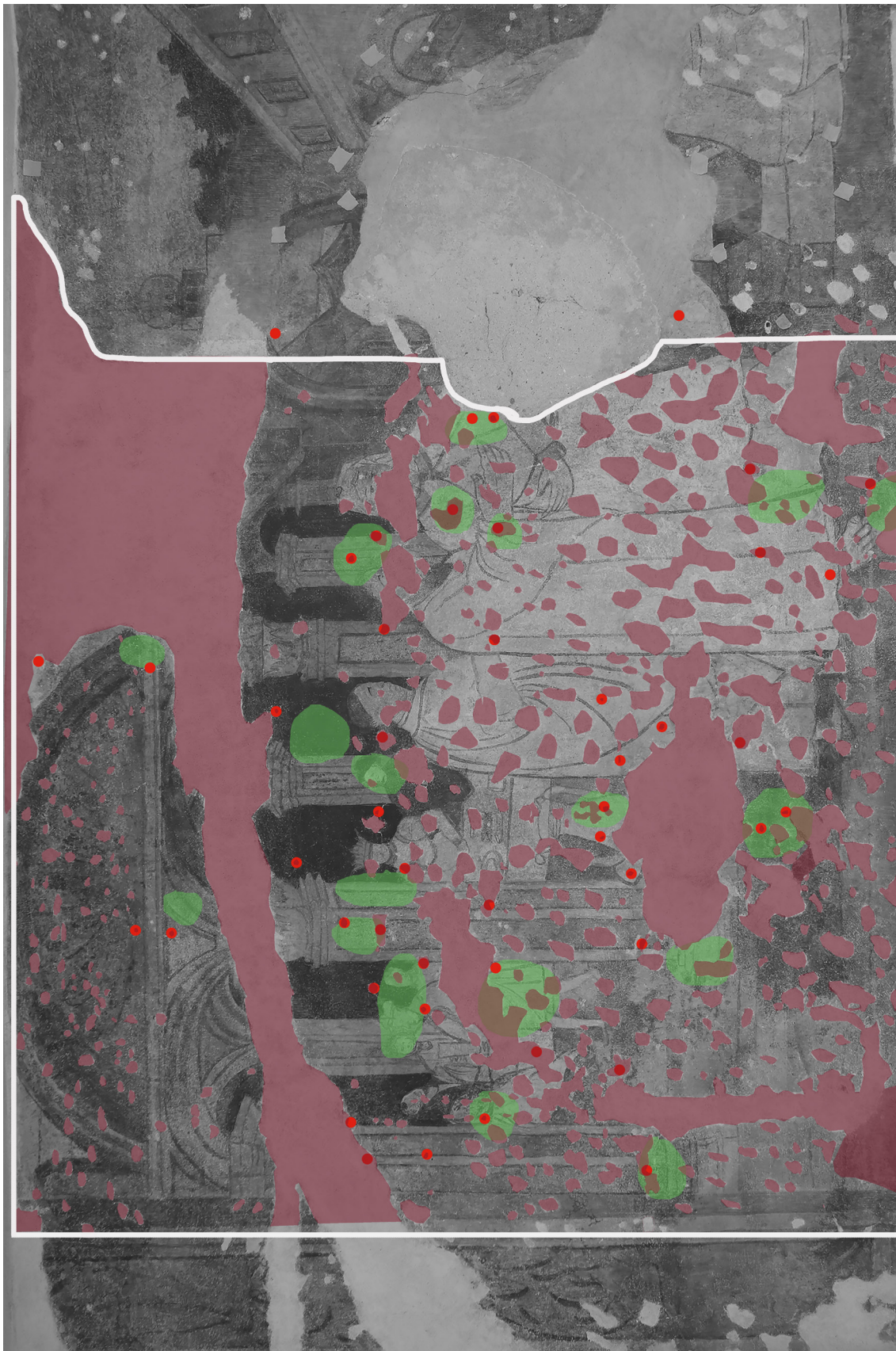
Ztráta původní barevné vrstvy

Grafický zákres č. 2:
Predchodzí restaurá-
torský zásah

Nevyhovujúci druhotné tmely

Injektované dutiny

Injektáž

Strukturální konsolidace a nové tmely

Grafický zakres č. 3:
Vlastní zásah

10 **Obrazová dokumentace k rozšířené kapitole**

Seznam grafických předloh:

Grafická předloha č. 1: BROSAMER, Hans. Svatba v Káni Galilejské. 1548.

Grafická předloha č. 2: Autor grafické předlohy neznámý. Svatba v Káni Galilejské. 1554.

Grafická předloha č. 3: Autor grafické předlohy neznámý. Svatba v Káni Galilejské. 1551.

Grafická předloha 1: BROSAMER, Hans. Svatba v Káni Galilejské. 1548. [online]. [cit. 08. 02. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144041?page=110>

Grafická předloha 2: Autor grafické předlohy neznámý. Svatba v Káni Galilejské. 1554. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10144046?page=5>

Grafická předloha 3: Autor grafické předlohy neznámý. Svatba v Káni Galilejské. 1551. [online]. [cit. 09. 03. 2021]. Dostupné z: https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN812961862&PHYSID=PHYS_0024&DMDID=-DMDLOG_0012

11 Textové přílohy

Seznam příloh:

Textová příloha č. 1: Restaurátorský záměr

Textová příloha č. 2: Chemicko-technologický průzkum

Textová příloha č. 3: Závazné stanovisko

Záměr na restaurování nástěnných maleb – č.p. 480 Slavonice

Stav:

V prvním patře domu č.p. 480 (dle staršího číslování č.p. 45) na náměstí Míru ve Slavonicích se nachází velký hodovní sál. Sál je zdoben na všech stěnách malbami z 50. let 16. století. Do iluzivních architektonických rámců jsou vsazeny novozákonní motivy. Dle literatury jsou předlohou figurálních výjevů kompozice známé také z Frankfurtské bible z roku 1551.¹ Plochý strop místnosti je novější. Stopy po dřevěných trámech původního stropu jsou patrné v otiscích nedochované renesanční malby.

Malby jsou nanášeny na hladké omítce, která byla v minulosti překryta novější omítkou. Na to poukazuje husté pekování. Po bližším ohledání je zřejmé, že stav omítkové vrstvy je horší, než se zdá při zběžné prohlídce, respektive je velmi špatný. Na mnoha místech jsou rozsáhlé dutiny mezi omítkou a zdívem, či mezi jednotlivými omítkovými vrstvami. Místy jsou v omítkě zřetelné praskliny a trhliny, z nichž některé mohou zasahovat i do zdiva. Velká většina tmelů není vhodná ani strukturou ani v úpravě povrchu, a to zejména v napojení mezi starou a novou omítkou. Poslední retuš maleb je koncepčně a z hlediska dnešní památkové péče nejednotná. Kombinují se zde relativně výrazné přemalby a doplňky (velmi výrazné například v konturování figur) se zcela nezapojenými velkoplošnými tmely.

¹E. Poche, Umělecké památky Čech, svazek třetí, Praha 1980

Záměr:

Záměrem restaurátorského zásahu by měl být komplexní restaurátorský zásah zahrnující čištění přemaleb, kompletní výměnu tmelů a konsolidaci. Z technického hlediska je hlavní důsledná konzervace (injektáž) v hloubce degradovaných původních omítek. Z estetického hlediska by mělo dojít k redukci druhotných zásahů - tmelů i retuší. Přínosem nahrazení většiny tmelů je i to, že tím bude otevřena cesta k hloubkovému zpevnění omítkové vrstvy. Prezentace malby po zásahu by měla být celistvější (například s rekonstrukcí iluzivních rámců).

Návrh na postup:

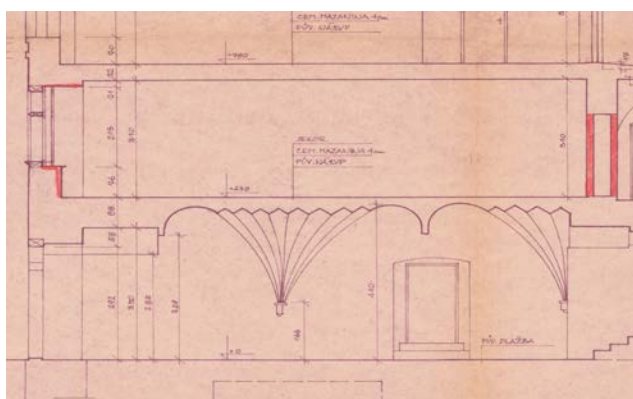
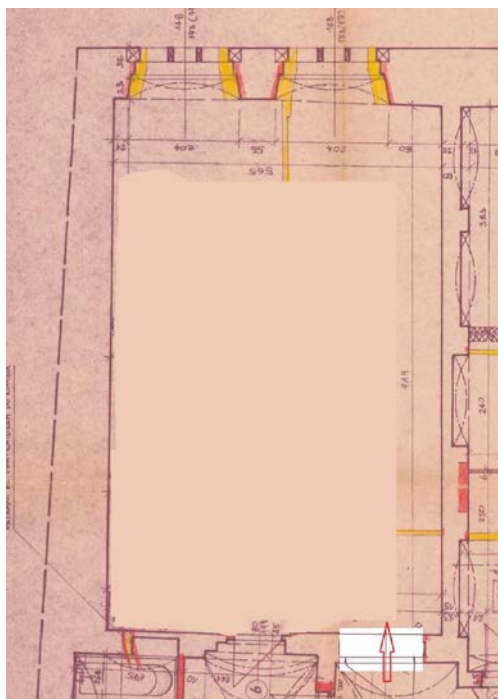
Restaurátorský průzkum

- Restaurátorský a chemickotechnologický průzkum (zaměřený na dokumentaci rozsahu a stavu omítek a maleb a na možnosti redukce druhotných retuší a přemaleb).
- Uměleckohistorická rešerše (se zaměřením na studium původní realizace malby, pozdějších zásahů a ikonografie malby).
- Uměleckohistorický průzkum předloh, které mohly sloužit jako podklad pro figurální výjevy.

Restaurování

- Odstranění všech nepůvodních tmelů – velkoplošných i drobných tmelů v pecích.
- Strukturální zpevnění omítek hloubkové (prostředek na bázi vápenné nanosuspenze, případně v kombinaci s ethylsilikátem)
- Injektáž dutin vápenným groutem, dle velikosti dutiny modifikovaným vhodným plnivem; v kombinaci s tlakováním
- Čištění maleb od depozitů
- Redukce druhotných přemaleb
- Fixáž barevné vrstvy (pokud bude nezbytné)
- Doplnění omítek vápennou maltou vhodné barvy a struktury
- Retuš minerálními pigmenty pojenými vodorozpustným pojivem - na základě schválených návrhů
- Závěrečná restaurátorská dokumentace

Odhadovaná cena restaurátorských prací:

Přibližná velikost místnosti je 919x565x310, to znamená maleb je cca 92 m². Odhadovaná cena komplexního zásahu, včetně rozsáhlé injektáže a výměny všech tmelů je 13.500,- Kč na m².

V Hostimi dne 20.11.2016

MgA. Zuzana Wichterlová, Karlštejnská 33,
266 01, Beroun-Hostim, povolení MK ČR č.j. 7031/96,
48427/2015, email:zwichterlova@email.cz, tel:
603530234

BcA. Mgr. Jana Waisserová, Zahořany 49,
Mníšek pod Brdy, povolení MK ČR č.j. 6965/1996,
email:jana@waisserova.cz, tel: 604233934

Analýza omítky a povrchových úprav vzorků z měšťanského dům náměstí Míru čp. 480 ve Slavonicích

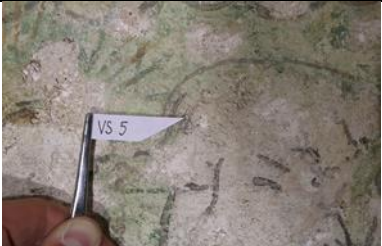
Místo: Jihočeský kraj, Slavonice

Objekt: měšťanský dům náměstí Míru čp. 480; sál v prvním patře domu čp. 480; malba na omítce (polovina 16. století).

Zadání: - určení složení omítky (typ pojiva a kameniva)
 - stanovení zrnitosti kameniva
 - určení složení povrchových úprav (pigmenty a pojiva)

Místa odběru vzorků:

Vzorek	Místo odběru	Foto
1 (10028)	Původní omítka pod iluzivní architekturou (pod černým pásem/pruhem), spodní část východní stěny	
2 (10029)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna	
2B (10109)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna	
3 (10030)	Červený rám s detailem ztmavnuté původní barevné vrstvy, levá horní část výjevu, západní stěna	

4 (10031)	Tmavozelená a světlózelená původní barevná vrstva, keř ve střední části výjevu, západní stěna	
5 (10110)	Narůžovělá pravděpodobně původní barevná vrstva, výjev druhý v pořadí zleva, západní stěna, postava učedníka v levé části výjevu (hlava)	

Metody průzkumu:

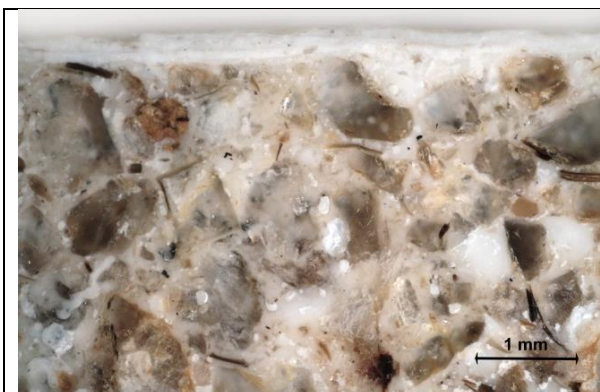
- optická mikroskopie v dopadajícím světle (mikroskop OPTIPHOT2-POL (Nikon, Japan).
- rastrovací elektronová mikroskopie s energo-disperzní analýzou (elektronový mikroskop Tescan MIRA 3 s energo-disperzním analyzátozem Bruker)
- mikrochemické reakce – určení přítomnosti a typu přírodních pojiv
- zjednodušená silikátová analýza
- granulometrie kameniva – síťová analýza

Popis metodiky analýz:

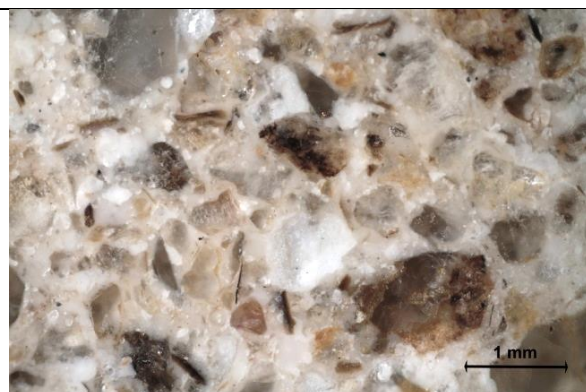
Každý vzorek byl zalit do epoxidové nízkoviskózní pryskyřice Araldit 2020 a následně připraven příčný řez (nábrus) broušením a leštěním. Nábrus byl zkoumán optickým mikroskopem v dopadajícím viditelném, modrém a UV světle a následně rastrovacím elektronovým mikroskopem. Pomocí rastrovací elektronové mikroskopie s energo-disperzní analýzou bylo na nábrusu provedeno i zjištění prvkového složení v jednotlivých vrstvách resp. součástech omítky (plošná i bodová analýza). Určení typu přírodních pojiv bylo provedeno přímo na úlomcích vzorku pomocí mikrochemických důkazových reakcí. Kvantitativní složení omítky bylo zjištěno zjednodušenou silikátovou analýzou. Ve vzorku omítky byl stanoven obsah rozložitelného podílu v zředěné HCl (1:4) a následně podíl rozpustný v roztoku Na₂CO₃ (10% roztok, za varu). Zrnitost kameniva (písku) byla stanovena síťovou analýzou.

Výsledky analýzy:

1 (10028)	Původní omítka pod iluzivní architekturou (pod černým pásem/pruhem), spodní část východní stěny
-----------	---

Bílé dopadající světlo, omítka s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 50x

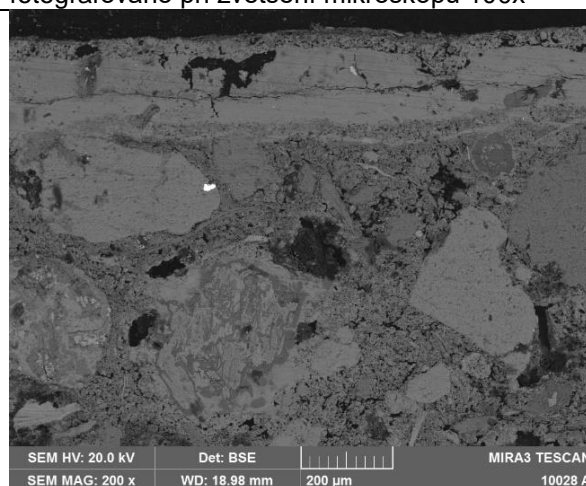
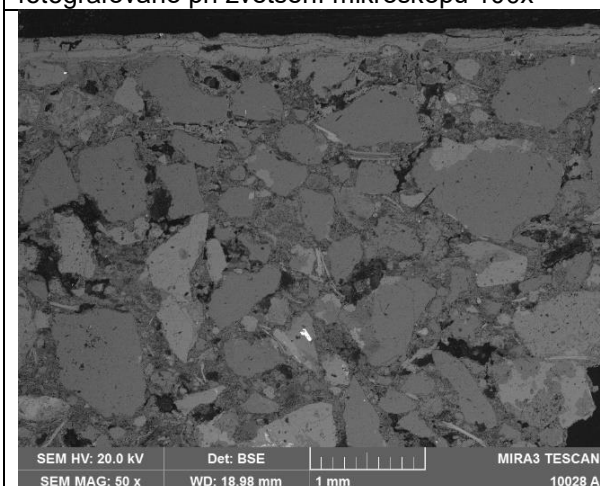
Bílé dopadající světlo, omítka, fotografováno při zvětšení mikroskopu 50x

Bílé dopadající světlo, povrch omítky s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

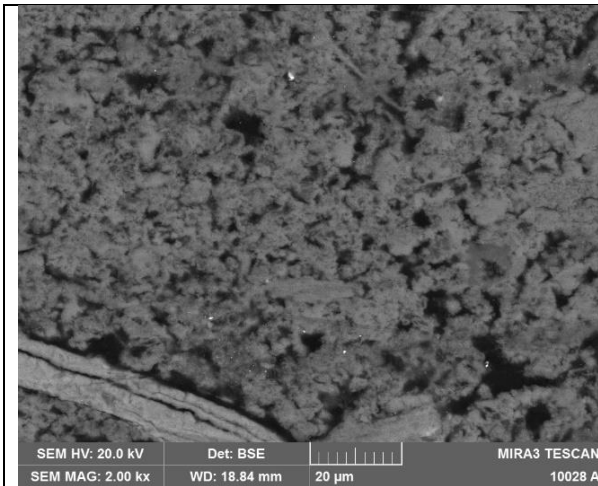

Bílé dopadající světlo, povrch omítky s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

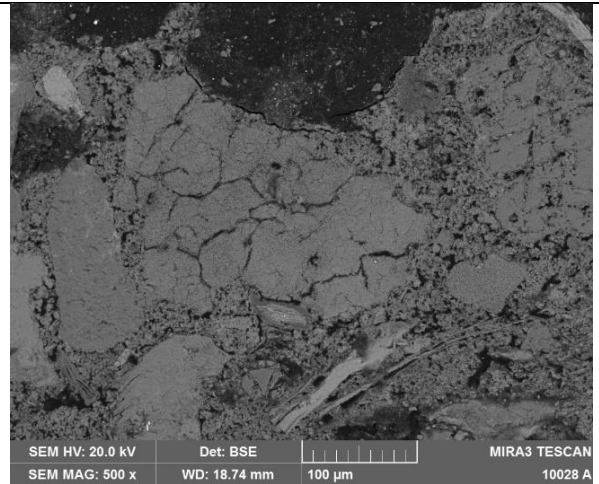

Mikrofoto REM-BSE, omítka s nátěry, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, povrch omítky s nátěry, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, detail porézní matrix, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

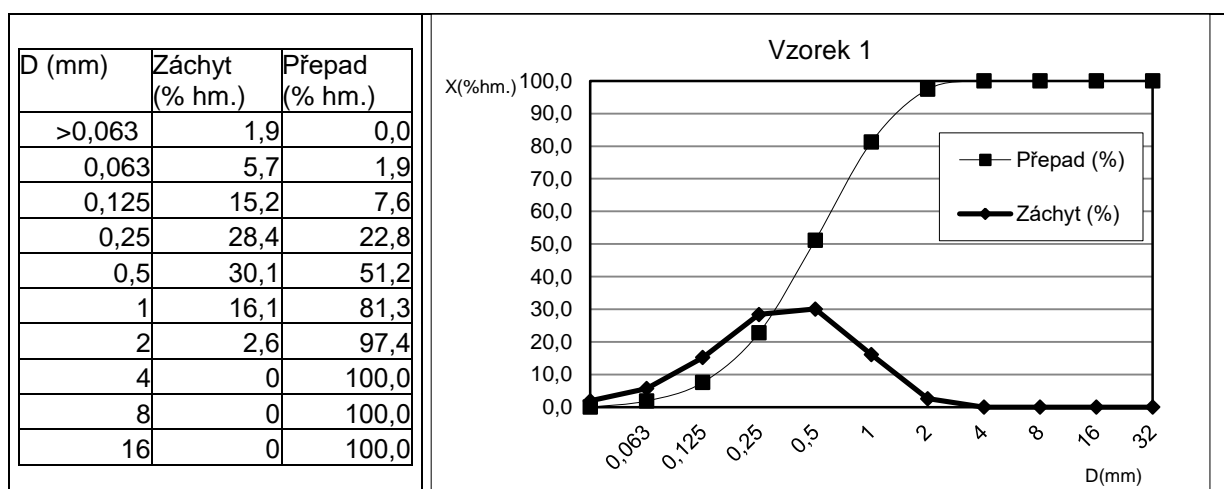
Mikrofoto REM-BSE, detail s částicí nerozmíchaného vápna, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
3	Bílý vápenný nátěr (bíle vzdušné vápno)
-	Tenké rozhraní
2	Bílý vápenný nátěr (bíle vzdušné vápno)
-	Tenké rozhraní
1	Bílý vápenný nátěr (bíle vzdušné vápno)
0	Omítková vrstva – vápenná omítka. Na povrchu omítky je místy vytvořená tenká vrstvička uhličitanu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanášena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky. Bližší popis omítky je uveden níže.

Výsledky zjednodušené kvantitativní silikátové analýzy omítkové vrstvy:

Stanovovaná složka	Obsah (% hm.)	Výpočet poměru míchání*	
Nerozložitelný podíl (v HCl 1:4)	66,4	Suchý vápenný hydrát : písek (díly hmotnosti)	1 : 2,4
Rozložitelný podíl (v HCl 1:4)	33,6	Vápenná kaše : písek (díly objemu)	1 : 1,5
Rozpustný SiO ₂	1,2		

Podle bodové prvkové analýzy základní hmoty omítky (matrix) i ojedinělých drobných nerozmíchaných částic pojiva pomocí REM-EDX jsou tyto tvořeny hlavně uhlíkatým vápenatým. V základní hmotě nebyly nalezeny fragmenty částic, které by indikovali příměs hydraulických pojiv, pucolánů nebo jiných anorganických přísad pojiva. S vysokou pravděpodobností lze proto předpokládat, že pojivem základní omítkové vrstvy je **bílé vzdušné vápno**. Podle zjednodušené silikátové analýzy je omítka bohatá na pojivo.

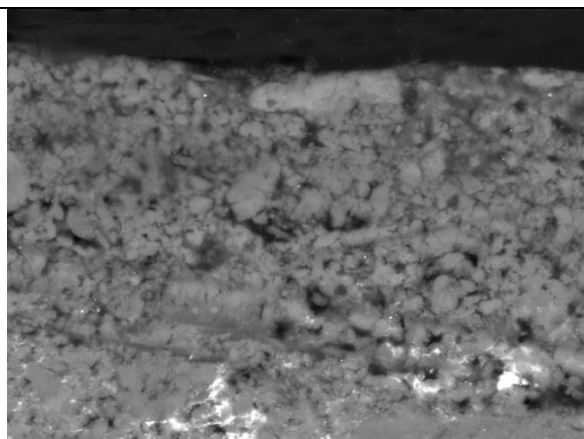
Jako **kamenivo** (plnivo) byl použitý **písek jemné až střední zrnitosti tvořený hlavně zrna křemene** a dalších silikátových částic (živce, slída a horninové úlomky). Nejvyšší podíl tvoří zrna velikosti 0,125 – 1,0 mm, maximální velikost zrn nepřevyšuje 4 mm.

Vypočítaný poměr míchání pojiva a kameniva v přepočtu na suchý vápenný hydrát je 1:2,4 (díly hmotnosti) resp. v přepočtu na vápennou kaši 1:1,5 (díly objemu).

2 (10029)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna
-----------	---

Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 500x

Mikrofoto REM-BSE, detail s povrchem a částicemi křídý, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Popis a složení vrstev

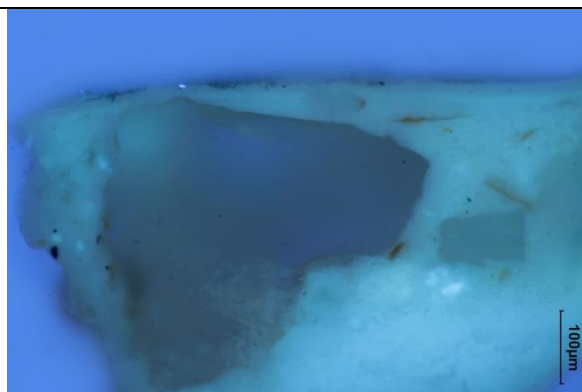
Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
2	Velmi tenká tmavošedá vrstva – obsahuje uhlíkatou čern a malou příměs uhličitanu vápenatého *
1	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – obsahuje křídou a malou příměs olovnaté běloby *

V celém souvrství - pozitivní důkaz na přítomnost bílkovin (důkaz na pyrolové deriváty; důkaz na sulfidicky vázanou síru); pozitivní důkaz na přítomnost fosforu; přítomnost dalších poživ nebyla prokázána.

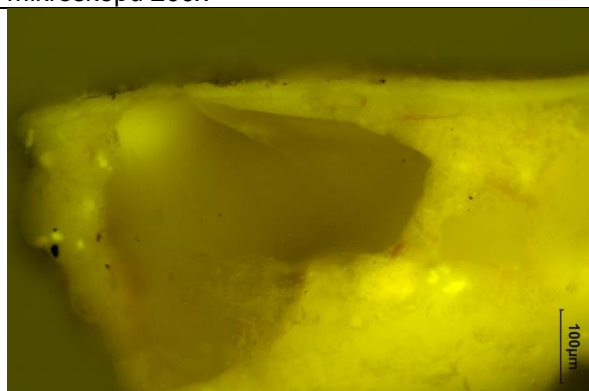
2B (10109)	Šedohnědá původní barevná vrstva, horní část výjevu, postava Krista (obličej), východní stěna
------------	---

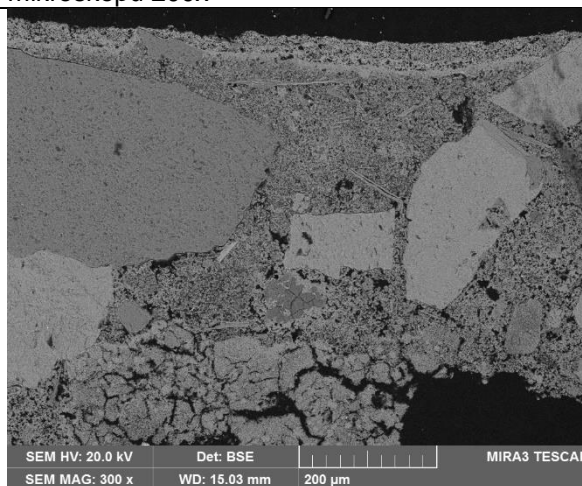
Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

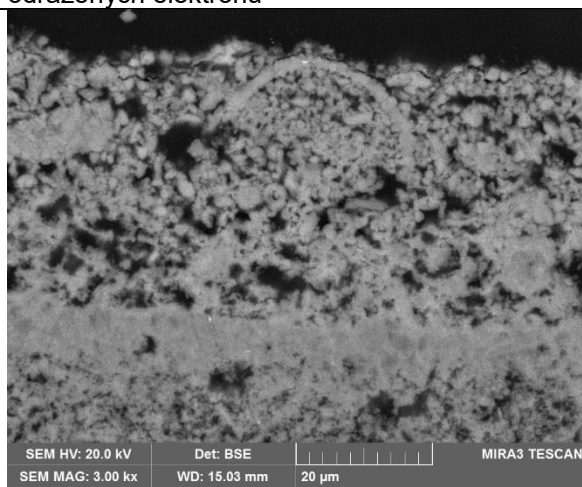
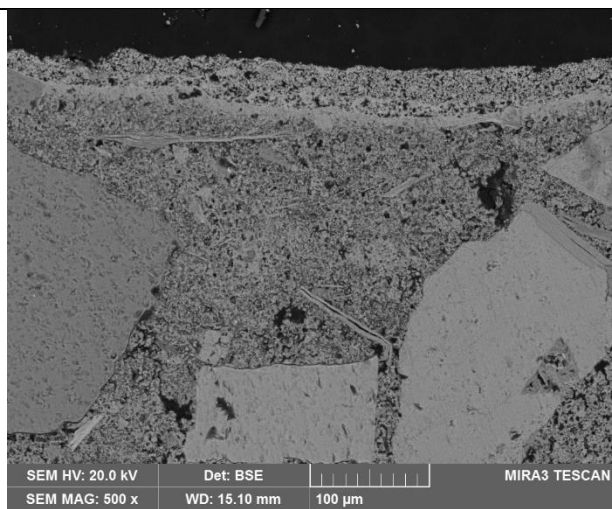
Excitace UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Excitace modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, detail povrchu s částicemi

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů	křídý, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů
--	--

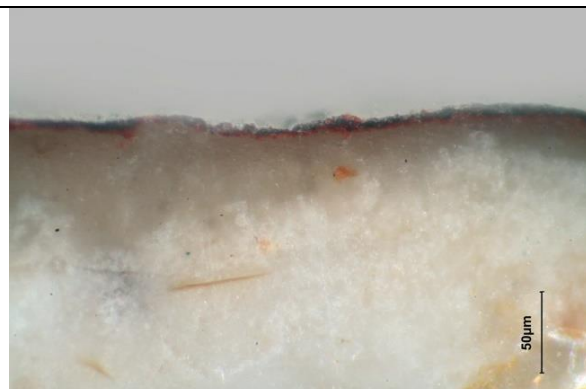
Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
2	Velmi tenká šedá vrstva – obsahuje uhlíkatou čerň, malou příměs zemitého pigmentu (hlinky) a uhličitanu vápenatého, organické pojivo
1	Bílý nátěr – obsahuje křídu, organické pojivo
0	Světlá omítka – vápenná omítka. Na povrchu omítky je místy vytvořená tenká vrstvička uhličitanu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanesena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky.

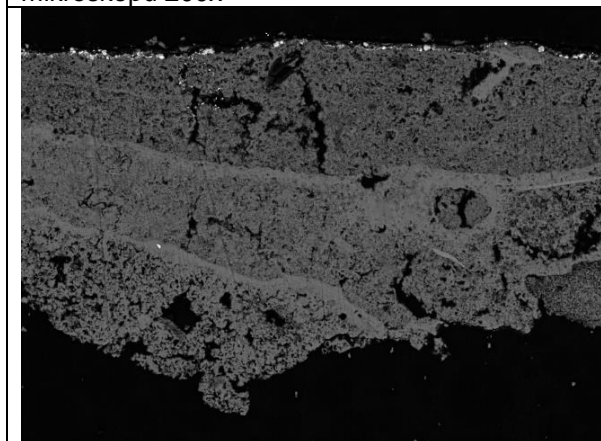
3 (10030)	Červený rám s detailem ztmavnuté původní barevné vrstvy, levá horní část výjevu, západní stěna
-----------	--

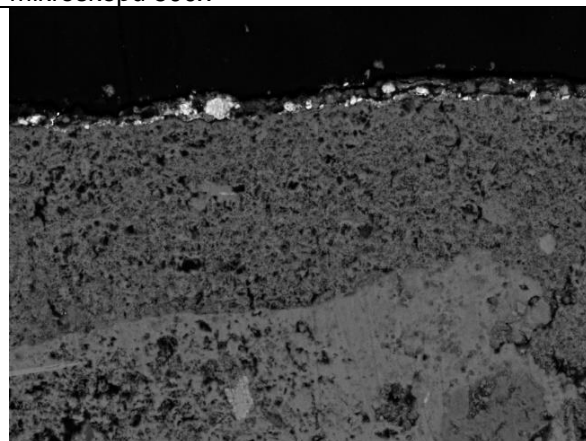
Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 500x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

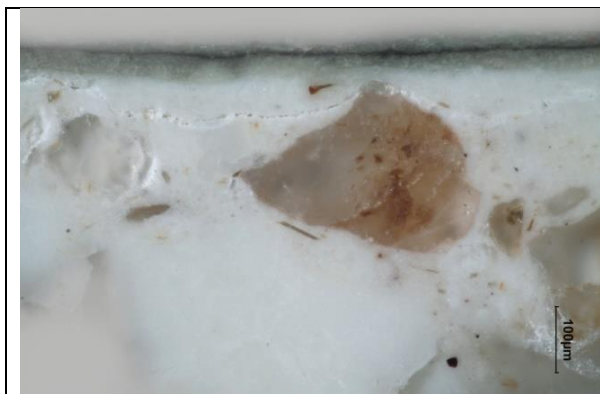
Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
4	Tenký tmavočervený nátěr – obsahuje červený okr s vysokým obsahem oxidů Fe a uhlíkatou čern *
3	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – vápenný nátěr, v horní části částečně ztmavnutý; pravděpodobně v důsledku penetrace organického pojiva*
2	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – vápenný nátěr*; na povrchu omítky tenká kompaktnější vrstvička uhlíčitanu vápenatého.
1	Bílý, slabě nažloutlý nátěr – vápenný nátěr*; na povrchu omítky tenká kompaktnější vrstvička uhlíčitanu vápenatého

V celém souvrství (barevné vrstvy nelze od sebe oddělit) - pozitivní důkaz na přítomnost bílkovin (důkaz na pyrolové deriváty; důkaz na sulfidicky vázanou síru); pozitivní důkaz na přítomnost fosforu; přítomnost dalších pojiv nebyla prokázána.

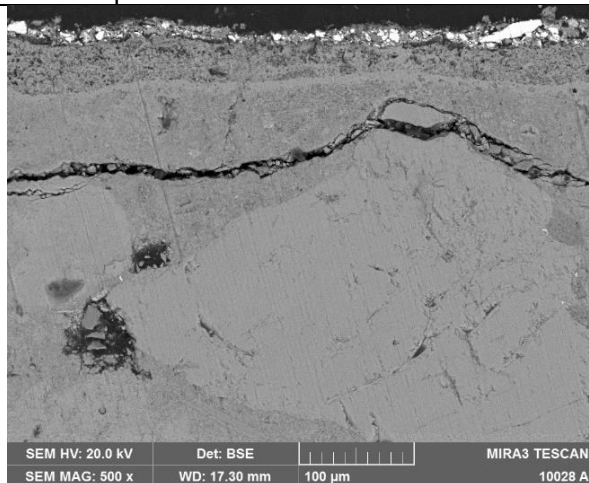
4 (10031)	Tmavozelená a světlazelená původní barevná vrstva, keř ve střední části výjevu, západní stěna
-----------	---

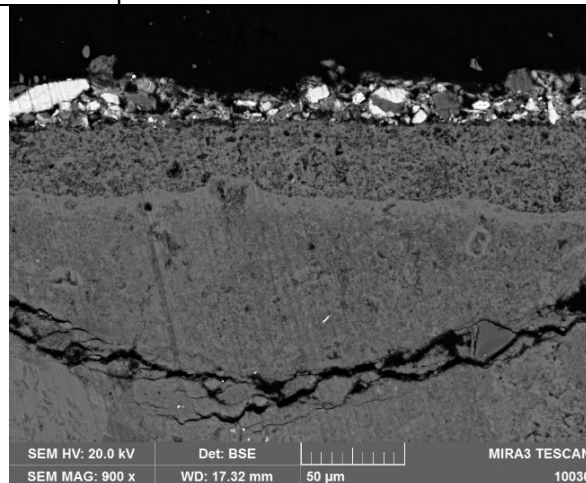
Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 500x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Popis a složení vrstev

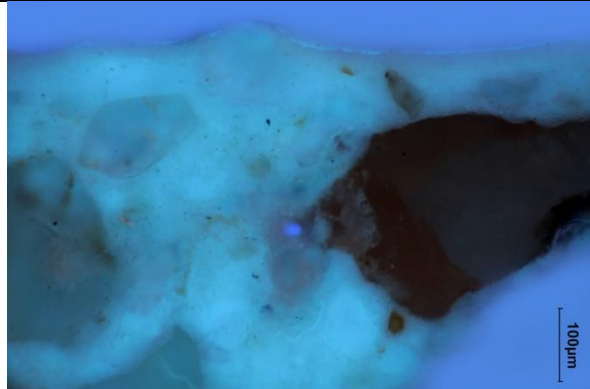
Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
3	Tenká tmavozelená vrstva – obsahuje přírodní malachit a příměs částic vápence / dolomitu (pravděpodobně součást přirozeného znečištění malachitu)
2	Velmi tenká tmavošedá až černá vrstva – obsahuje uhlíkatou čern *
1	Bílý nátěr – vápenný nátěr *
0	Vápenná omítka – pojivem je bílé vzdušné vápno. Na povrchu omítky je vytvořená tenká vrstvička uhličitánu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanášena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky.

V barevných vrstvách (nebylo možné od sebe oddělit) - pozitivní důkaz na přítomnost bílkovin (důkaz na pyrolové deriváty; důkaz na sulfidicky vázanou síru); pozitivní důkaz na přítomnost fosforu; přítomnost dalších poživ nebyla prokázána.

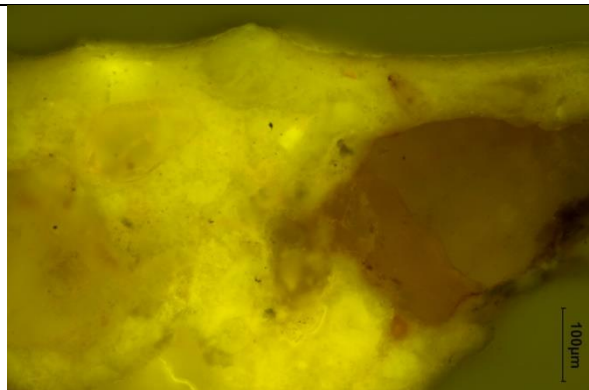
5 (10110)	Narůžovělá pravděpodobně původní barevná vrstva, výjev druhý v pořadí zleva, západní stěna, postava učedníka v levé části výjevu (hlava)
-----------	--

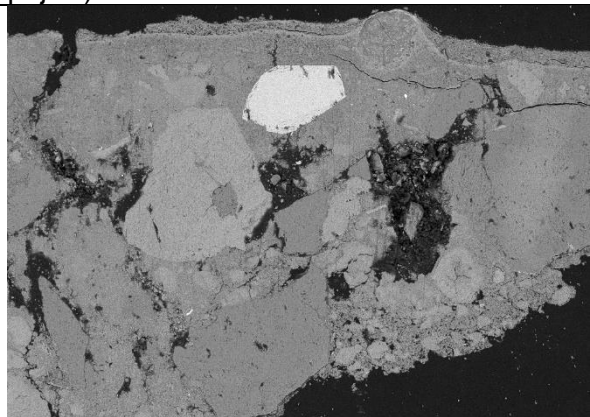
Bílé dopadající světlo, omítka s nátěry, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

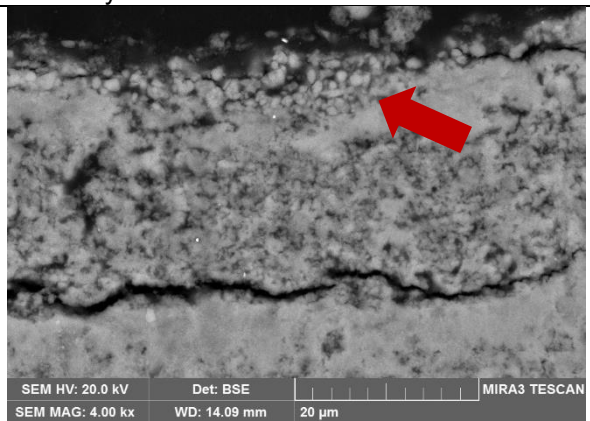
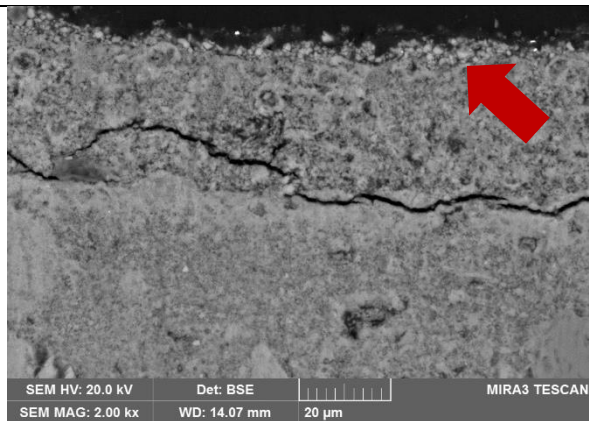
Excitace UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x, na povrchu je viditelná tenká vrstvička s namodralou fluorescencí (obsahuje hlavně organické pojivo)

Excitace modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Mikrofoto REM-BSE, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů

Mikrofoto REM-BSE, povrch s tenkou vrstvou obsahujících částice křídly, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů	Mikrofoto REM-BSE, povrch s tenkou vrstvou obsahujících částice křídly, fotografie v režimu zpětně odražených elektronů
---	---

Popis a složení vrstev

Číslo vrstvy	Popis a složení vrstvy
3	Velmi tenká, nepravidelná, šedá vrstva (pod 10 μ m) – obsahuje organické pojivo, příměs zemitého pigmentu, a pravděpodobně uhlíkaté černě
2	Velmi tenká, nepravidelná, bílá vrstva (pod 10 μ m) – obsahuje uhličitán vápenatý - křídou
1	Bílý vápenný nátěr
0	Světlá omítka – vápenná omítka. Na povrchu omítky je místy vytvořená tenká vrstvička uhličitánu vápenatého. Další vrstva (vápenný nátěr) byla nanášena pravděpodobně až po zatvrdnutí nebo částečném zatvrdnutí omítky.

Litomyšl, 20.06.2020

Ing. Karol Bayer
Katedra chemické technologie
Fakulta restaurování
Univerzita Pardubice

MĚSTSKÝ ÚŘAD DAČICE

Odbor kultury a cestovního ruchu

KRAJÍŘOVA 27, 380 13 DAČICE I

518/2017

DS

Město Slavonice
Horní náměstí č.p.525
378 81 Slavonice

Váš dopis zn.: 000073/2017/TAJ
Ze dne: 09.01.2017
Naše čj.: OKC/697-17
Spis. značka: 4335-2003/URBP
Vyřizuje: Mgr. Pavel Urban
Telefon: 384401244
E-mail: kultura2@dacice.cz
V Dačicích dne: 03.03.2017

ROZHODNUTÍ

Městský úřad Dačice, odbor kultury a cestovního ruchu, podle ust. §§ 10 a 11 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“) věcně a místně příslušný orgán k výkonu státní správy v oblasti památkové péče podle ust. § 14, odst. (1) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „památkový zákon“), ust. § 9 vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí památkový zákon a ve smyslu § 67, odst. (1) správního řádu, vydává na žádost Města Slavonice, IČO 00247456, se sídlem Horní nám. čp. 525, PSČ 378 81 Slavonice, na základě vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích č.j. 331/3697/2017 z 17.01.2017, toto

závazné stanovisko:

Restaurování a rekonstrukce uměleckohistorického díla, výmalby freskové místnosti, ve 2.NP budovy čp. 480 Slavonice, parc. č. st. 61, k.ú. a město Slavonice který je nemovitou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rej. č. 26509/3-2155 a současně je umístěn uvnitř chráněného památkového území - městská památková rezervace Slavonice (prohlášená Výnosem MK ČR č.16.417/87-VI/1 ze dne 21.12.1987), dle návrhu na restaurování: "Záměr na restaurování nástěnných maleb - čp. 480 ve Slavonicích", vypracovali: MgA. Zuzana Wichterlová, Karlštejnská 33, 266 01, Beroun-Hostim, č. lic. 7031/96 a BcA. Mgr. Jana Waisserová, Zahořany 49, Mníšek pod Brdy, č.lic. 6965/1996 je z hlediska zájmů státní památkové péče podle ust. § 14 odst. (3) památkového zákona

přípustné.

Odůvodnění:

Žádost vlastníka domu čp. 480 ve Slavonicích o vydání závazného stanoviska v předmětné věci splňovala všechny předepsané náležitosti potřebné k vydání tohoto rozhodnutí. Toto rozhodnutí bylo vydáno na základě prohlídky předmětného objektu a odborného vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích..

Městský úřad Dačice, odbor kultury a cestovního ruchu jako příslušný správní orgán státní památkové péče konstatuje na základě znalostí ze své úřední činnosti, že výše citované odborné vyjádření odpovídá skutečnému stavu věci. Žadatel byl s tímto podkladem pro vydání správního rozhodnutí seznámen a neuplatnil vůči němu námítky ani připomínky.

Dům čp. 480 na náměstí Míru ve Slavonicích je nemovitou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rej. 26509/3-2155 a zároveň se nachází uvnitř chráněného památkového území - městská památková rezervace Slavonice prohlášená Výnosem MK ČR č.16.417/87-VI/1 ze dne 21.12.1987.

Spojovatelka	Fax	E-mail	Bankovní spojení	IČO / DIČ	Úřed. hodiny
384 401 211	384 401 236	meu@dacice.cz	ČS. a. s., Jindřichův Hradec	00246476	Po.St 8 ⁰⁰ -17 ⁰⁰
384 401 210	384 401 235	e-podatelna@dacice.cz	č. ú. 0603143369/0800	CZ00246476	Pá 8 ⁰⁰ -14 ⁰⁰

Předmětný objekt je dvoupatrový barokně přestavěný původně renesanční dům (r. 1540). Jedná se o významný měšťanský dům se zachovanou dispozicí, sklípkovými klenbami v mázhauze, který tvoří podstatu městské památkové rezervace.

K památkovým hodnotám předmětného objektu patří zejména jeho začlenění v urbanistické struktuře města a hmotové uspořádání. Ve 2. NP domu se nachází velký hodovní sál, který je zdobený na všech stěnách malbami z 50. let 16. století. Do iluzivních architektonických rámců jsou vsazeny novozákonní motivy.

Záměrem restaurátorského zásahu je rehabilitace nástěnných maleb v místnosti ve 2 NP. Zásah zahrnuje čištění přemaleb, kompletní výměnu tmelů a konsolidaci. Bude provedena důsledná konzervace v hloubce degradovaných omítek, bude provedena redukce druhotných zásahů - tmelů i retuší tak, aby byla prezentace maleb ucelená.

Zdejší úřad prověřil místo samé posoudil žádost, návrh na restaurování a odborné vyjádření a konstatuje, že vyjádření odborné organizace státní památkové péče odpovídá skutečnému stavu věci a požadavkům na restaurování předmětného uměleckého díla.

Na základě uvedených skutečností bylo rozhodnuto vyhovět podané žádosti v jejím plném rozsahu, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

Poučení

Dle ustanovení § 81, odst. (1) zákona číslo 500/2004 Sb., správní řád, se proti tomuto rozhodnutí **lze do patnácti dnů od jeho oznámení odvolat** ke Krajskému úřadu Jihočeského Kraje prostřednictvím správního orgánu, který toto rozhodnutí vydal (Městský úřad Dačice). Podané odvolání musí splňovat náležitosti dle ustanovení §§ 81 a 82 správního řádu, dle ustanovení § 82, odst. (2) správního řádu bude podáno s potřebným počtem stejnopisů tak, aby jeden zůstal správnímu orgánu, a aby každý účastník dostal jeden stejnopis.

Mgr. Pavel Urban
oprávněná úřední osoba

Mgr. Naděžda Mastná
vedoucí odboru kultury a cestovního ruchu

Digitálně podepsal Mgr. Pavel
Urban
Datum: 03.03.2017 10:44:32
+01:00

Digitálně podepsal Naděžda Mastná
Datum: 04.03.2017 11:01:09 +01:00

Obdrží na doručenkou: viz adresát

Na vědomí:

NPÚ, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, nám P.O. II, 34 370 21 Č. Budějovice
Městský úřad Slavonice, odbor výstavby, Horní náměstí 525, 378 81 Slavonice